Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 1 (1703) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК, 1 СТУДЗЕНЯ 1989 г. ЦАНА 20 зл.

17 лістапада 1988 г. адбыліся асаблівыя хрысціны ў Дашах, што ў Кляшчэлеўскай гміне. Гэтая падзея наступіла ў мясцовай святліцы, якую 5 год таму назад дашане пабудавалі грамадскім пачынам і якая сталася месцам грамадскіх мерапрыемстваў і сямейных урачыстасцей.

Надвячоркам сабралася тут шмат гасцей. Гаспадары ўрачыстасці — аматарскі фальклорны калектыў — яшчэ ў старых касцюмах выйшаў на сцэну, упрыгожаную беларускім арнаментам. Прадстаўнік кляшчэлеўскага Дома культуры Славамір Місеюк прывітаў усіх прыбыўшых і расказаў аб мясцовых спявачках, якія святкуюць дзесятую гадавіну свайго спявання, і аб тым, што яны вырашылі сёння прыняць імя.

Гісторыя калектыву непасрэдна звязана з Беларускім таварыствам. Больш за дзесяць год таму назад штатны інструктар ГП БГКТ на Сямяціцкі раён Міхась Вішанка заахвоціў да ўдзелу ў конкурсе „Беларуская песня-78” Валянціну Міцэвіч і Зосю Кердалевіч. Памагаў ім рыхтавацца да конкурсу і другі штатны працаўнік ГП — Янка Крупа. Пасля да іх далучыліся іншыя жанчыны: Ніна Міцэвіч, Марыся Рашчэнка, Надзя Рашчэнка, Марыся Маркевіч, Марыся Такаюк і Вольга Селевановіч. Ад іх імя Валянціна Міцэвіч шчыра падзякавала ўспомненым інструктарам ГП і звярнулася з просьбаю да Прэзідыума ГП, каб іх калектыў далей быў пад апекай Міхася Вішанкі.

„Каліна” ў новых касцюмах. Выступае начальнік Кляшчэлеўскай гміны Аляксандр Сяліцкі.

На рахунку харавой групы з Дашоў шмат выступленняў на аглядах беларускай і савецкай песні, на розных урачыстасцях і фэстах, на большых і меншых сцэнах Беластоцкага ваяводства і па-за яго межамі. Адданасць беларускай, пераважна мясцовай фальклорнай песні, дасягнуты мастацкі ўзровень даюць ім права не быць далей безыменнымі. І пачаўся акт прысваення ім імя.

Прадстаўнік аддзела запісу актаў грамадзянскага стану паінфармавала, што прыбылі сюды ганаровыя апекуны (хросныя бацькі або кумы): Ніна Патэльская — прэзас ГСу і Аляксандр Сяліцкі — начальнік гміны. Да іх наблізілася ў афіцыяльным уніформе кіраўнік ЗАГСу Крыстына Каліноўская і папрасіла кумоў паўтараць за ёю урачыстае абяцанне: „Мы, ганаровыя апекуны фальклорнага калектыву ў Дашах, які паўстаў у 1978 годзе, даем урачыстую клятву, што прыкладзем патрэбныя старанні дзеля яго ўсебаковага мастацкага развіцця і даем яму імя „Каліна”.

Пасля кумы падпісалі акт урачыстага надання імя і ўручылі яго Вялянціне Міцэвіч — кіраўніку калектыву. Затым кум

(Працяг на стар. 6)

ДА РОДНЫХ

Дарагія і родныя!

Мільёны год нястомна кружыцца Зямля. І вось невядомая сіла абярнула вакол восі зямную кулю і мы апынуліся напярэдадні Новага 1989 года. І так, як заўсёды, ставім сёння пытанне: якім будзе новы год? Што споўніцца, а што не споўніцца з нашых мараў. Якія з нашых планаў будуць рэалізаваны, а якія не? Ці пазбудземся сваіх хвароб? Ці ліквідуем свае клопаты? Зразумела, што будучае з'яўляецца адвечнай загадкай, якую разгадваем поўнасцю толькі тады, калі станецца яно мінулым.

Нельга толькі сумнявацца ў адным, а іменна ў тым, што ніводзін з нашых намераў і планаў, ніводная з нашых мараў не можа споўніцца без нашай актыўнасці, без нашай працы. Чалавек, які не робіць нічога, можа дачакацца толькі нічога. Актыўнасць, працавітасць, энергія — гэта тое, што можа здзейсніць нашы мары. Аднак будзе мець рацыю і той, хто скажа, што ў нашай краіне вынікі чалавечай працавітасці, заангажавання, ахвярнасці вельмі часта марнуюцца поўнасцю, або выкарыстоўваюцца ў мінімальнай ступені. А як жа часта выступае крыўдная з'ява, якая заключаецца ў тым, што добрасумленны чалавек жыве намнога горш, чым жулік і прайдоха. Зразумела, што такія з'явы не могуць уплываць на парадачных людзей мабілізуюча і твор-

(Працяг на стар. 8)

КАЛІ ПАЧЫНАЕЦЦА НОВЫ ГОД?

Агульнапрынятыя ўмоўны пачатак гадавога часалічэння выпадае на дзень, калі ў прыродзе не адбываюцца ніякія рэзкія змены. Надалей зямля пакрытая снегам і зусім не ідзе на пацяпленне, але якраз наадварот — набліжаюцца „крашчэнскія” маразы. Ніхто нават і не думае аб палявых работах. Толькі па стадолах разглягаецца лупцаванне цапоў і стракатанне малатарняў. Не сядзець жа селяніну склаўшы рукі. Крыху ўсё гэта дзіўна — быццам і ёсць пачатак, але пачатку гэтага не адчуваецца. Для чалавека пачатак бывае тады, калі пачынае нешта дзеяцца. Асабліва селяніну, які, як ніхто, уважліва назіраў за прыродай і на аснове наступаючых у ёй рэгулярных перамен, будаваў свой аграрны каляндар. Як сёння памятаю, калі гадоў дваццаць-дваццаць пяць таму назад дзядуля мой паўтараў: „Сонце з сціны на пудлогу зыйшло і до сучка прыблiжаецця. Хутко в поле пуйдэмо”. Гэта азначала, што ішло на вясну. Ад гэтага часу ў нашай вёсцы ўсё пачало адбывацца ў арганізаваным парадку. Пачынаўся новы гаспадарчы год. Ажывала прырода, ад якой залежаў быт чалавека.

Выразныя змены, якія адбываліся ў прыродзе і іх рэгулярнасць дазволілі вылучыць у ёй чатыры цыклічныя перыяды: вясну, лета, восень і зіму. Хаця з захаваных спосабаў прадказвання пагоды можна дадумоўвацца, што ў далёкім мінулым нашыя продкі выдзялялі толькі дзве пары года, а менавіта: лета і зіму. Вясна, у сённяшнім разуменні, якая сваім прыходам ажыўляла зямлю, лічылася толькі пачаткам гаспадарчага гадавога цыкла.

Сёння пачатак вясны, лета, восені і зімы звязаны з канкрэтнымі датамі і каляндарнымі імёнамі святых. Але побач з гэтым захаваўся і колішні традыцыйны падзел. Для сербахарвата вясна пачынаецца та-

(Працяг на стар. 6)

АМЕРЫКА, ЯКАЯ ТЫ?

СПАДАРЫ І СПАДАРЫНІ

Як вядома, на працягу многіх гадоў у беларускай савецкай публіцыстыцы, паэзіі і навуцы вялася свайго роду кампанія супроць не толькі эміграцыі як палітычнай групы, але і супроць мовы, якой паслугоўваюцца эмігранты. Тэндэнцыя гэта мусіла быць, несумненна, моцнай, калі яшчэ нядаўна, нягледзячы на ідэі перабудовы, навуковы супрацоўнік Інстытута мовазнаўства Акадэміі навук БССР А. Жураўскі дагледзеўся граху ў тых савецкіх публіцыстаў і пісьменнікаў, якія карыстаюцца тэрмінамі, штучна створанымі буржуазнымі эмігрантамі. Самагубнасць аргументаў А. Жураўскага заключалася ў тым, што прывёў ён, як прыклады, словы, якія, між іншымі, ужываў М. Багдановіч і якія выступаюць у беларускіх дыялектах. Не буду затрымлівацца пры гэтай справе хаця б з тае прычыны, што да сёння беларусы з розных закуткаў не толькі Беларусі, але і ўсяго Савецкага Саюза, доказваюць беспадстаўнасць аргументацыі Жураўскага.

Я сёння хачу сказаць аб тэрмінах, якія сапраўды жывуць толькі ў эміграцыйных беларускіх асяроддзях і якія бадай што найгорш высмейваліся публіцыстамі і сатырыкамі. Маю на думцы словы „спадар" і „спадарыня". Прызнаюся, што і я на працягу многіх гадоў не быў прыхільнікам гэтых слоў, хаця ніколі не выступаў супроць іх ужывання. Вядома, што ў беларускай мове выразна не хапае слоў, якія адпавядалі б польскім тэрмінам „пан", „пані" або рускім „господин", „госпожа" ці „сударь", „сударыня". Як правіла, беларуская савецкая прэса на рознага тыпу афіцыйных візітах высокіх прадстаўнікоў чужых дзяржаў ужывае тэрміны „пан", „пані", хаця вядома, што ў штодзённым жыцці ў БССР ніхто гэтых тэрмінаў не ўжывае. І таму можам гаварыць аб поўнай калі не штучнасці, дык прынамсі кніжнасці гэтых слоў.

Быць можа, што пад уплывам савецкай прэсы і я адносіўся да слоў „спадар", „спадарыня", як да ненатуральных і выдуманых і, нават знаходзячыся сярод эмігрантаў, не ўжываў іх. Не забуду сустрэчы ў Нью-Брансвіку ў 1981 годзе, калі вядучы сустрэчу Вітаўт К. амаль што сілаю прымушаў мяне сказаць слова „спадар", а я выкручваўся і ніяк не мог з сябе выціснуць гэты тэрмін.

Аднак падчас кантактаў з беларусамі, слухаючы іх публічных прамоў і прыватных размоў, пераконваўся ўсё болей, што словы „спадар", „спадарыня" ўжываюцца і ўспрымаюцца як звычайныя, нармальныя, штодзённыя словы, падобныя да слоў „хлеб", „праўда", „падзея", „бяда". І я зразумеў, што ніякай тэатральнасці, кніжнасці і штучнасці ў гэтых словах няма. Вельмі добра замяняюць яны „пана" і „паню", сябру" і „сяброўку", „грамадзяніна" і „грамадзянку", „таварыша" або слова „вы". А калі і не замяняюць, дык напэўна дасканала іх папаўняюць, становячы функцыянальнымі словамі ў штодзённым сямейным, таварыскім ці публічным ужытку. Значыць, што гэтыя словы, якія праўдападобна Янка Станкевіч знайшоў у сярэднявяковай беларускай літаратуры, прыжыліся, набылі грамадзянскія правы і з кніжных сталіся сапраўды пасполітымі, штодзённымі і дэмакратычнымі. Я, зразумела, нікога не намаўляю, каб ад сённяшняга дня пачаў ужываць словы „спадар", „спадарыня". Гэта справа індывідуальная і дабравольная. На маю думку гэтыя тэрміны вельмі добра папаўняюць прабел, які выступае ў беларускай мове. І таму асабіста лічу, што ўсе акцыі высмейвання „спадара", „спадарыні" былі тыповымі рэліктамі сталінскай катэгарычнасці, якая нібыта дбаючы пра чысціню беларускай мовы, давяла яе да прорвы. Думаю, што незалежна ў каго і ў якім закутку свету выступіць імкненне да стварэння нейкага неалагізму, асобы, якія з гэтым не маюць нічога супольнага, павінны весці сябе стрымана і талерантна. Няхай кожны мае права на эксперымент, а час і гісторыя адкажуць на пытанне, ці створаны неалагізм утрымаецца ў мове ці прападзе з яе бясследна.

Прызнаюся, што я асабіста не толькі ў Польшчы, але і прабываючы на Захадзе, не карыстаюся словамі „спадар", „спадарыня". Ужываю „пан" і „пані". Гэтыя словы настолькі ўраслі ў маю псіхіку, што не адчуваю патрэбы шукаць для іх замяннікаў. Аднак яшчэ раз падкрэсліваю: „спадар" і „спадарыня" не толькі не пярэчаць беларускай моўнай стыхіі, але ўзбагачаюць беларускі моўны склад. Я сабе не ўяўляю, каб беларускае эміграцыйнае грамадства схацела выкінуць гэтыя словы са свайго ўжытку. Наадварот, чым болей непрыхільныя ёй асобы будуць весці свае атакі, тым болей будуць распаўсюджвацца гэтыя тэрміны. І таму я асабіста адношуся з прызнаннем да слоў „спадар", „спадарыня" за тое, што ўзбагацілі беларускі слоўнік тэрмінамі, якія ніколі і нікому не шкодзяць.

Алесь Барскі

558 і 559

26 лістапада 1988 г. Беларускі хор „Васілёчкі" з Бельска (саракаасабовы) выступіў з канцэртамі ў сваім цыкле „Канцэрты для вёскі" ў Кленіках і Тыневічах. Былі гэта іх 558 і 559 канцэрты.

„Васілёчкі" набліжаюцца да 25-ай гадавіны існавання ансамбля. Галоўная юбілейная ўрачыстасць адбудзецца ў чэрвені 1989 года. Гэтай інфармацыяй мы распачынаем шырэйшае апісанне гісторыі слаўных „Васілёчкаў" і іх падрыхтоўку да юбілея.

„Васілёчкі" прайшлі слаўны шлях. Яны ў далейшым па такім шляху ідуць. Працуюць, так сказаць, у поце чала.

Два гады (1966—67) з гэтым хорам працаваў Юрка Шурбак, потым стваральнік і дырыжор вядомага ва ўсім свеце Царкоўнага хору пры Камернай варшаўскай оперы. Гэта Ю. Шурбак „сцягнуў", тады яшчэ невядомага, кіраўніка школы ў Галадах Сяргея Лукашука, каб той акампаніяваў „Васілёчкам". Сяргей нейкі час працаваў і настаўнікам і акампаніятарам хору. Значыць, першыя крокі ў вялікую музыку і вялікі спеў ставіў ён пад кіраўніцтвам Юркі Шурбака.

2 снежня 1988 г. у Бельскім доме культуры Юрка Шурбак сустрэўся з хорам „Васілёчкі". Усім гэтая сустрэча прынесла многа радасці і задавальнення. Госць расказаў пра свой слаўны хор, яго падарожжы па ўсім свеце з праваслаўным спевам на вуснах.

Сам Ю. Шурбак родам з Бельска.

В. Валкавыцкая

СА СПРАВАЗДАЧЫ

ГАЛОЎНАЙ РЭВІЗІЙНАЙ КАМІСІІ НА XI З'ЕЗДЗЕ БГКТ

— ✻ —

Арганізацыйна БГКТ не павялічваецца. Сведчаць аб гэтым статыстычныя дадзеныя:

Арганізацыйная форма	1985	1986	1987	1988 IX
лік членаў	5534	5341	5188	5438
лік гурткоў	197	198	194	193
% да 1985 г.	100	96	94	98

Найбольш членаў мае Гайнаўскі гарадскі і раённы аддзелы — 947, затым Бельскі (без падзелу) — 819, Варшаўскі — 469 і Беластоцкі гарадскі — 432. Павялічана да 17 лік аддзелаў пры гмінах. Сярод іх ёсць добра, але ёсць і дрэнна працуючыя. Кароткі перыяд іхняга існавання не дазваляе на ацэнку іх працы, а тым больш трапнасці гэтага напрамку арганізацыйных намаганняў.

— ✻ —

Фінансы. БГКТ утрымліваецца амаль у 90 прац. з датацыі Міністэрства ўнутраных спраў. Выкарыстоўваліся яны заўсёды ў 100, а часта і больш працэнтах. Камісія хоча, аднак, заўважыць, што датацыі былі заўсёды вельмі скромныя, асабліва ўлічваючы патрэбы статутовай дзейнасці і інфляцыю. У 1985 годзе БГКТ атрымала 9,6 млн. зл.; у 1986 — 8,7; у 1987 — 9,8 і ў 1988 — 22,0 млн. злотых. Апошні ўзрост звязаны не столькі з інфляцыяй, колькі з запланаванымі Прэзідыумам выдаткамі на справаздачна-выбарную кампанію.

Уласныя даходы БГКТ складалі 2—2,5 млн. злотых у год, у тым: каля 1 млн. зл. — з продажы выданняў, 0,5 млн. зл. — даходы з мерапрыемстваў, столькі ж — з выступленняў аматарскіх калектываў і каля 250 тысяч са складчын. Апошні ніколі не выконваліся на 100 прац., але ёсць ужо змены на лепшае: у 1985 г. — 57 прац., 1986 — 63 прац., 1987 — 78 прац. і за восем месяцаў 1988 г. — 84 прац. да ліку членаў.

Асноўныя выдаткі — гэта: заработная плата — каля 45 прац. У БГКТ 19 штатных працаўнікоў. Сярод іх восем інструктараў, якіх сярэдняя зарплата складае каля 25 тыс. злотых у месяц, што раўняецца ўсяго палове сярэдняй агульнадзяржаўнай зарплаты. Гэта пачатак усіх арганізацыйных недахопаў БГКТ, флюктуацыі, а часта — вакантных месцаў (г. Беласток). Прапануецца справу павышэння зарплаты працаўнікоў БГКТ увесці ў пастанову XI З'езда.

— ✻ —

Да асноўных недахопаў дзейнасці БГКТ, між іншым, належаць:

1. Нізкі тыраж тыднёвіка „Ніва" — 5,8 тыс. экземпляраў, гэта значыць крыху больш за лік членаў Таварыства. Мала палепшыў гэты стан пленум ГП, на якім разглядаліся пытанні „Нівы". Гэтым трэба заняцца неадкладна.

2. Слабая тэрытарыяльная разбудова БГКТ. На тэрыторыі гмін Юхновец, Заблудаў, Супрасль, Крынкі і іншых яно амаль не існуе.

3. Нядбайныя адносіны да папулярызацыі ведаў аб БГКТ, аб усёй беларускай нацыянальнай меншасці на Беласточчыне, а таксама ведаў аб БССР у мясцовай польскамоўнай прэсе (...).

4. Няпоўна выконваліся на працягу ўсёй кадэнцыі розныя пастановы. Сцверджана, што з 60-ці пастулатаў пастановы X З'езда БГКТ, зрэалізавана 45. Не зрэалізаваныя датычаць у асноўным выдання: перыядычнага бюлетэня, спеўніка для дзяцей, альбома „Беларуская нацыянальная меншасць", індывідуальных зборнікаў „белавежцаў", паштовак, касет, зборніка беларускіх народных песень Беласточчыны. Прычыны — недахоп фінансавых сродкаў.

Таксама не рэалізаваны пастулаты: увядзення ў адной з пачатковых школ Беластока навучання беларускай мовы (з увагі на недахоп ахвотных), апрацавання праграмы грамадска-гаспадарчага развіцця ўсходняй Беласточчыны, павелічэння да адной гадзіны радыёперадач на беларускай мове ў Польскім радыё ў Беластоку, змены на традыцыйныя назваў мясцовасцей і навелізацыі пастановы Ваяводскай рады народавай у Беластоку аб працы з нацыянальнымі меншасцямі, таму што папярэдняя з 1966 г. ужо страціла праўную дзейнасць.

Прыкладам нядбайнай рэалізацыі пастулатаў Галоўнай рэвізійнай камісіі ёсць пастанова з 26.II.88 года аб паскарэнні выбарчай кампаніі ў раёне Гайнаўкі, выкарыстанні памяшканняў ГП пасля заканчэння рамонту, упарадкаванні старых выданняў у складзе, асабліва календароў і лепшай апекі над Народным універсітэтам пры ГП. Указанні ГРК да 30.IX.88 г. не былі яшчэ выкананы.

Да Галоўнага праўлення павінна належаць выпрацаванне праграмы павышэння нацыянальнай свядомасці. Пытанні гэтыя даволі шырока ставіліся ў „Ніве".

Шмат дасягненняў, але адначасова і недахопаў было ў дзейнасці ўлад Таварыства апошняга склікання і таму не магла быць дадзена ім адназначна пазітыўная ацэнка.

БЕЛАВЕЖА

СТАРОНКА ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКАГА АБ'ЯДНАННЯ ПРЫ ГП БГКТ № 355

НОВЫ ГОД

Зноў Новы Год крадзецца праз вароты,
Сняжынак рой нахлынуў на загоны.
У гэту ноч усе мы ў паваротах.
У гэту ноч, дык кожны з нас палонны.

— ✱ —

Зняволены былым і успамінам
Аб тым, што так даўно і так далёка,
Аб тым, што быў калісьці малым сынам
І што адплыў чаўном у свет шырокі.

— ✱ —

Сягоння блізка Бог, уздым сумлення
І пачуццё віны, ґрахоўныя распяцці
Ікона, ціша, маці на каленях
І Беларусь — адзінае багацце.

— ✱ —

Мы агаліліся духоўна страшна,
Таму дрыготкі сэрца агартаюць,
Шукайма сонцаў непагасных
Для адраджэння роднага у краі.

— ✱ —

Вось тут пад лёдам спеўная крыніца.
Чакае, як збавення, весніх промняў,
Ці здолеем свабоды мы дабіцца,
Ці вырвемся калі з каменяломняў?

— ✱ —

Хатыні мрояцца і Курапаты
У студзеньскім світанні сіня-шэрым
Спакой у Новым Годзе родным хатам
І сэрцам неспакой, якія вераць.

Алесь Барскі

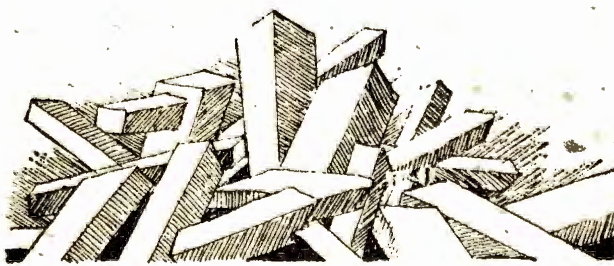

Мікола Давідзюк, Мольфар, 1982 г.

— ✱ —

**не пытайце дарэмна
чаму
неба каменнае
крышыць душы
дзяцей
што спалоханай хваляй
ўсплывалі
над
разбітага
дома
купал
як заўжды
зямля вакол сонца
круціла адвечны піруэт
і здавалася
свет вечны
бясконцы
як міф пра адамавы эдэм
што для людзей
закрыты ад стварэння свету
за грэх пазнання
дабра і зла
падымалась сонца над блакітнай планетай
што дагэтуль не стлела да тла
ад удараў ядзерных
якія нетры раняць
крышачы пліт тэктанічных хрыбет
планеты нашай
бяздушна grabленай
напужанай
джаламі нацэленых ракет
і не затрымаць сляпога ўдару
зямлі
распятай на атамным крыжы
як не вярнуць забітых мараў
жыцця дзяцей
што пачыналі жыць
і чую я
канаўшых стогны
прыдушаных гурбой бетонных глыб
іх страх і боль
не заглушыць царкоўным звонам
іх учарашніх мараў
не забыць
надзеі
што вяла ў заўтра
разбітае
адным штуршком зямлі
раструшчанай вучнёўскай партай
пеклам ста дваццаці хвілін
і жудасна мне
кранунца бездны
цярпенне тых што асталіся жыць
не зразумець мне
логікі жалезнай
у нялюдскім
жорсткім
у чужым
о арарат
адвечны сімвал
гранітнай вытрымкі армян
няўжо ж ты мог чакаць бяссільна
каб морам слёз
напоўніўся севан.**

Віктар Стахвюк
1988.12.10

ПЕСНІ

*Жывуць песні нязменна
У воблаках, ветры
і дрэвах,*

*У салаўіным спеве
І ў чмяліным гудзенні.*

*А ўсё ж не мала
жамчужын
Знікла са смерцю
бабуляў ..*

*Час новыя песні творыць
У пагоду і непагоду.*

*Слухаць і быць ім
верным,
Заварожыцца спевам.*

*Крупінкі золата — словы
Ззяюць, палоняць тугою.*

*Песні майго народа —
Несмяротная мова!*

1979.01.12
Уладзімір Гайдук

ЛЯЛІК, ШВАЙКА І РЭШТА

Даў дождж. Сыпануў ад маянтковага парка, цубанячы па мястэчку за азярышчам. Даволі цёплы, хоць бралася на восень і начамі бывала ветрана. Прыжаўцелі вішні ў платах.

У гэтай старажытнай даліне заўсёды хтосьці гарыць на зыходзе лета. У багатую пару зоймецца стадола на Новай вуліцы або шугане агонь у чыёй сталярні ці дым паваліць ад шмараў у каторага слёсара... Гасіць прыязджаюць з — павятовага некалі — горада, бо шафёр тутэйшых пажарнікаў п'е. Возьме і павесіцца нехта стары (аднаго разу накінуў на сябе пятлю якісьці малады, але яго адратавала жонка, махнуўшы касою па вяроўцы).

Гэтак жа недарэчныя і гешэфты: хітрасці стае, а прыбытку, што кот наплакаў. Найбольш замагаюць шанцоўнікі. Ашуканствы іхныя дробязныя, нудныя. У павазе ў іх рыжы Швайка, які, праўда праўдаю, яшчэ не забіў ён каго ані зарэзаў... Швайка, аднак, гэта нішто Ляліку, з бэбахамі купіў бы яго.

Лялік той, калі пакажацца на рынку, дык тады, здаецца, мужчыны так і кіруюць, каб прайсціся каля яго і шапку перад ім скінуць! А яму, нават, як бы прыкра робіцца, пасміхаецца да іх усё роўна што сарамліва і, вымаючы папяросіну з зубоў, адкланьваецца шаноўным кіўком галавы, дастойны такі і без капялюха, чуб не аблез. „Дэфіляду прымае“, — зласліваць тыя, хто пакуль не пагарэў.

Нікагуткі не апрандуе затое Манька Вусатая. Яна — баба без мужыка і галышка, таму і герой! Іначай — села б у крэкадзь. Завядзіся з ёю, людзі засмяюць... Швайка, рыхтык ваўчуга, і ён сыходзіць ёй з вачэй; самога Ляліка не збаіцца Вусачыха. Не зачапай паскуды, ходзіць, дык няхай, калі і ты не шалёны.

Швайка старгаваў сыну мур у Беластоку. У Ляліка сватам міністр у Варшаве. Байструк жа Вусатай сеў у турму: раз'ехаў дзяўчыня, напіўшыся, матку павёз таксоўкаю на фэст, выраблюючы і рагочучы, каб усе бачылі, як для іх добра жывецца... І на табе! — — —

Жывуць тут людзі як бы часова, бы на нейкім этапе з ліхога ў добрае. Таму гэта ў мястэчку ўсё магчымае, акрамя сумленнасці, як у кожнае існаванне супроць волі. У гэтай спрадвечнай даліне з садамі не бываў рай. І наўрад, ці з'явіцца? А калі б і здарыўся, дык здзіўленне ад гэтага заскочыла б у пярэпалах, і тады аж паўжывыя ўцякалі б цэлы дзень лясамі на вялікі Беласток! Баючыся дарог, каб не азірацца за сябе.

Так было б, але не будзе.

Сакрат Яновіч

НАША ПОШТА

ШАНОЎНАЯ РЭДАКЦЫЯ!

20 лістапада 1988 г. у „Ніве" быў надрукаваны мой артыкул „Урокі змагання". На жаль, ён трохі заляжаўся ў рэдакцыйным партфелі. Таму адзін з фактаў састарэў, а менавіта, у верасні Гродзенскаму універсітэту нарэшце нададзена імя Янкі Купалы. Роўна дзесяць гадоў помнік песняру меў у сябе за плячыма навучальню, якая, ператварыўшыся з педагагічнага інстытута імя Янкі Купалы ва універсітэт, зрабілася адначасна безназоўнай. Балючы і прыкры факт. Але ж нарэшце гістарычная справядлівасць аднаўлена і імя беларускага народнага песняра адгэтуль будзе шмат да чаго абавязваць навучальню.

У верасні 1988 г. я прыватным шляхам перадаваў папраўку да артыкула ў рэдакцыю, але напэўна яна туды не трапіла...

Што ж датычыць самой „Нівы", дык яна пакрысе пачынае заваёўваць Гародню. Налета ў горадзе падпісалася на газету 36 чалавек. Але гэтая лічба не паказальная, бо мала хто ведае „Ніву". Няма адпаведнае рэкламы. Сёлета, праўда, БЕЛТА распаўсюдзіла інфармацыю аб газеце, а ТАСС — аб XI З'ездзе БГКТ. Але дагэтуль назва газеты не фігуруе ў каталозе замежных выданняў „Саюздруку".

Разам з тым цешыць тое, што ад кастрычніка „Ніва" стала трапляе ў газетныя кіёскі Гродна. Каштуе нумар 20 капеек. Прадаецца пакуль 50 паасобнікаў і набыць яе цяжка. Дарэчы сказаць, калі ўпершыню я ўбачыў у кіёску сярод газет „Ніву", мяне як электрычнасцю працяло. Падобнае, прыгадваю, я адчуваў, калі наогул упершыню ўбачыў „Ніву" ва універсітэцкай бібліятэцы. Гэта было ў 1979 годзе: я нядаўна змяніў вайсковую форму на цывільнае і паступіў вучыцца ў Белдзяржуніверсітэт у Мінску. „Ніва" сталася адкрыццём цэлага свету, незнаёмага, надзвычай цікавага і прываблівага.

І апошняе. Ганарары за абодва свае артыкулы, надрукаваныя сёлета ў „Ніве" я прасіў пералічыць на рахунак беларускага музея ў Гайнаўцы, але не бачу чамусьці свайго прозвішча ў спісе ахвяравальнікаў...

Сяргей Астраўцоў, Гродна

Ад рэдакцыі: Ваш артыкул „Урокі змагання" надрукавалі мы пад гадавіну 65-годдзя КПЗБ, якая адзначалася ў нас, у Беластоку ў лістападзе 1988 г. Вашага лісту з папраўкай да артыкула не атрымалі. Ганарары перадалі ў Музейны фонд (гл. „Ніва" № 48, ад 27 лістапада 1988 г.).

СВОЙСКІЯ МАЛЮНКІ

Цялушкі, гм. Нараў.
Мал. У. Петрука

АНДРЭЙ ГАЎРЫЛЮК — АКТЫЎНАСЦЬ І ПАСТАЯНСТВА

ГАВОРАЦЬ НАШЫ КАРЭСПАНДЭНТЫ

Яму 39 гадоў, нарадзіўся ён і жыве ў Відаве ў бацькоўскай хаце, сам адзін. Бацькі даўно памерлі.

— Пачатак вашага супрацоўніцтва з „Нівай"?

— Першая інфармацыя паявілася дзесьці летам 1967 г., а раней паслаў гумар і рысункі. Рэдакцыя аднак адказала: „Лепш смейцеся з гумару, які прапануе рэдакцыя, а дасылайце інфармацыі пра жыццё вёскі". І гэтак пачаў я пісаць пра людзей, пра недахопы, марнатраўства, занядбанні.

— На якой мове?

— На польскай пачаў. Некалькі такіх інфармацый выслаў, потым перайшоў на рускую мову. Спытаўся неяк у рэдакцыі, ці добра пішу. Сказалі, што добра, але было б лепш, каб па-беларуску. Тады я здабыў слоўнік, праўду кажучы, яго мне падаравала Люда Асеннік, якая толькі закончыла беларускі ліцэй у Бельску. Я нават хацеў ёй заплаціць, але яна, даведаўшыся, што я хачу пісаць па-беларуску, сказала: „Я табе яго дарую". Мне спадабалася беларуская літаратурная мова. А так, як я ў школе добра вывучаў рускую, літары ведаў і пераход на беларускую пайшоў у мяне даволі спраўна.

— Памятаю, што вы адразу праявілі сябе як карэспандэнт тыпова „тэрэновы". Вас цікавіла абсалютна ўсё навокал і аб усім вы пісалі. Так, зрэшты, робіце дагэтуль. Адкуль у вас такое?

— Я не люблю, калі хто крыўдзіць беларусаў. У нас выступалі недахопы ў жыцці вёскі. Былі не зроблены, не закончаны розныя справы. Калі я іх паказаў у газеце, яны набіралі значэння, зварухнуліся.

— Вы памагалі, значыць, уладжваць розныя справы, апісваючы іх на старонках „Нівы".

— Памагаў. Некаторыя справы пайшлі ўперад і былі вырашаны на карысць грамадства.

— Ці людзі ў вашай вёсцы цікавіліся, пра што вы пішаце?

— Так! Гаварылі: "Што там Андрэй напісаў". І куплялі „Ніву" ў клубе. Але цяпер няма клуба ў вёсцы, то людзі купляюць „Ніву" ў Бельску. Гэта блізка ад Відава, нават гарадскі аўтобус даходзіць да нас. Ёсць пастаянныя, шматгадовыя чытачы „Нівы" ў Відаве, напрыклад, Іван Себясевіч, Анна Каліновіч і яе сын Мікалай, Федзя Гаўрылюк, кум Мікалая. Іван Себясевіч дык, бывае, кіне працу і трактарам паедзе ў Бельск па „Ніву". Ён мяне падтрымлівае ў маім пісанні „Ніве": „Ты, Андрэй, пішы", — кажа.

— Хто ў вас больш чытае „Ніву": маладыя ці старэйшыя?

— Старэйшыя. Маладыя не надта горнуцца да чытання. Але і яны цікавяцца час ад часу „Нівай".

— Вы ў свой час многа пісалі пра Бельск, пра гарадскія ўстановы.

— Гэта лічу сваім вялікім дасягненнем. Я пазнаёміўся пры гэтым апісанні Бельска з выдатнымі людзьмі горада. Паставіў сабе заданне расказаць пра іх чытачам „Нівы", расказаць пра працу ўстаноў, пра розныя праблемы, якія ў гэтым горадзе выступаюць.

— А што асабіста вам дало пісанне ў „Ніву"?

— Я паглыбіў свае веды, чытаю беларускіх пісьменнікаў, даўнейшых і сучасных, знаю, што я — беларус, а не якісьці там „тутэйшы" ці іншы. Дзе не зайду, дзе не акажуся, я ўсюды гавару, што я — беларус. Я — свядомы беларус!

— Нам вядома, што і ў санаторыях, куды вы часта ездзіце на лячэнне, вы і там дэманструеце сваю беларускасць.

— Так, і там заўсёды я расказваю пра беларусаў, чытаю „Ніву", якой некалькі экземпляраў заўсёды з сабой завожу. І ведаеце, як людзі цікавяцца ўсім гэтым? Яны мне нават скардзяцца: чаму польская прэса пра гэта не піша. Я ім раю чытаць беларускія газеты, хоць бы ў клубах МПіК.

— З варожасцю не сустракаліся?

— Не, я з такімі аднасінамі нідзе не сустрэўся. Гэта толькі нашы пярэхрысты, украінскія ці польскія так адносяцца.

— Вы — хлопец з вёскі, самотнік, ці не бывае вам сумна?

— Я калісьці любіў выпіць. Але калі звязаўся з „Нівай", я адразу адкінуў гарэлку. Потым пазнаёміўся з Рудкоўскім, пачаў разам з ім вандраваць па Беласточчыне, назіраць і вывучаць прыроду. У мяне няма часу займацца гарэлкай, столькі навокал цікавага і кожны можа так многа добрага і карыснага зрабіць на гэтай ніве. Я шчаслівы, што гэта зразумеў.

— Аснова вашай супольнай з Рудкоўскім дзейнасці...

— Тэ ахова прыроды.

— Чаго дабіваецеся?

— Мы назіраем і вывучаем родную прыроду, розныя з'явы ў ёй. Мы хочам, каб старых дрэў, па 200—300 гадоў, не нішчылі, не рабілі пустэчы. А планісты нашы ўсё спрытна гатовы пусціць пад сякеру. Яны нічога не бачаць на месцах, а толькі седзячы за сталамі, плануюць... знішчэнне. Ужо прыходзіць да таго, што і самі сябе зараз знішчым. Бо што ж мы значым без лесу, без рэчкі? Дрэвы сохнуць, рэчкі высыхаюць. А фабрыкі не робяць фільтраў і выпускаюць заразу ў паветра. Ёсць нават такія, што, маючы фільтры, нанач іх здымаюць і ўсё выпускаюць у прыроду. Гэта, каб людзі не бачылі і ніхто не скантраляваў. Я чуў, што так робяць у Гайнаўцы і ў Беластоку.

— Ці можаце назваць нам вынікі вашай з Рудкоўскім дзейнасці па ахове прыроды?

— Зрабілі спісак дрэў-помнікаў прыроды, правялі доследы рэчак Белай, Арлянкі. А пачалося ад Грабіны — групы дубоў векавечных каля Відава. Цяпер іх тры. Выдатны помнік прыроды. Па нашай з Рудкоўскім інтэрвенцыі Грабіна была ўведзена ў спісак помнікаў прыроды Беласточчыны. Ёсць і краёвы спісак помнікаў прыроды. І ў ім ёсць і мая Грабіна. А яшчэ і вяз у Бельску (каля дома культуры), вяз на Траўгута каля Цэпэліі, дуб на вуліцы Школьнай, ну і горка ў Гацьках, дзе жывуць ластаўкі - беражанкі. Горка ў Гацьках, дзякуючы Рудкоўскаму, яго доследам і тапаграфічным памерам, ужо стала запаведнікам прыроды.

— Вы арганізавалі ў Бельску пры ПТТК групу аховы прыро-

У артыкуле „Справа Беларускага музея“ („Ніва“ ад 27 лістапада 1988 г.) Алесь Барскі закрануў справу ахвяраванняў нашых суайчыннікаў са ЗША. Асабліва зацікавіла мяне размова з п. Алюньцяй Р. з Нью-Йорка. Сябра А. Барскі вельмі трапна выказаўся пра дзейнасць КПЗБ, „Грамады“ ды Таварыства беларускай школы.

Сваю заўвагу я накіроўваю да п. Алюньці Р. Дзеячы КПЗБ нікому Радзімы не адНялі. Не можна да іх мець жалю. Яны змагаліся за тое, каб беларус меў права не толькі да плуга, але і да школы, культуры і нейкіх пасад ва ўстановах. За сваю высакародную дзейнасць яны моцна адпакутавалі. На іх звалілася бяда з двух бакоў. Ды мала хто з іх уцалеў. Мне асабіста, як інжынеру, давялося працаваць пад іх кіраўніцтвам ужо пасля II сусветнай вайны. Гэта былі цудоўныя людзі!.. Добрыя беларусы ды кіраўнікі. Але іх хутка, бо ледзь у 50 гадоў, пад маркай „адмаладджэння кадраў“, адаслалі на пенсію. Жаль мне іх. Моцны жаль. Вельмі мала іх асталося. На камунальных могілках, дзе іх пахавалі, няма нават надпісаў на роднай беларускай мове. Таму я ўважаю, што іхняй памяці месца належыцца ў Беларускім музеі. Грамадскасць нашых суайчыннікаў за мяжой павінна абмеркаваць гэту справу. Ахвярадаўства ад вас на Музей неабходнае.

Трэба ведаць, што КПЗБ ні ў чым не вінавата. Ад вас, у тым ліку і ад мяне, Радзіму забралі іншыя сілы. Над імі цяпер ідзе суд гісторыі.

Інж. Б. Ф. Рудкоўскін

ды на чале з Барыславам Рудкоўскім. Многа вас там?

— 12 членаў, актыўных. Акрамя Рудкоўскага і мяне яшчэ Эля Бэзюк і Коля Фёнік — абое са слаўнага „Парнаса“, яшчэ Ян Кшыжак з тэлекамунікацыі, Алесь Мятэльскі — міліцыянер на пенсіі, Росцік Анацэвіч — кіраўнік аддзела ПТТК. З Р. Анацэвічам мы зрабілі ў мінулым годзе акцыю „Чысты лес“ у Піліцкім лесе.

— Вы любіце многа вандраваць па нашай Беласточчыне. Якая яна, наша зямля?

— Зямля наша прыгожая, цудоўная! Зялёная яшчэ! Яшчэ дыхае свежым паветрам. Гэта наша здароўе.

— А людзі? Культура?

— Старэйшыя яшчэ трымаюцца даўнешых абрадаў і звычаяў. Жанчыны, асабліва па 40—50 гадоў, вельмі моцныя ў сваёй традыцыі. І ўсё робяць вельмі цікава. Я многа езджу па „одпустах“, бачу, што яшчэ не гіне наша культура і думаю, не загіне яна, пакуль ёсць праваслаўе.

— Ці памятаеце, колькі вы апублікавалі сваіх матэрыялаў?

— Я ў хаце вяду дакладную статыстыку. Цяпер не помню, недзе больш пяцісота.

— Доўга будзеце карэспандэнтам?

— Пакуль дам рады трымаць пяро ў руках. А нават яшчэ і на насілках, як будуць мяне несці, я ўсё апішу і вышлю „Ніве“.

— Вы далі багаты дар для Беларускага музея.

— Гэта больш двух дзесяткаў вельмі цікавых экспанатаў матэрыяльнай культуры. Гэта ўсё спадчына па маіх бацьках. Усе прылады іх працы. Бацька сам некаторыя з іх зрабіў, напрыклад, прылады для капання торфу. Усё я адаў бясплатна. За экспанатамі такімі трэба глядзець. Там, у музеі, іх пакансервуюць і няхай маладыя вучацца і ведаюць, як жылі і працавалі іх продкі-беларусы.

Вера Валкавыцкая

ПАЖАДАННІ ПІШЫЦЕ ПА-БЕЛАРУСКУ

Святы, святы. Новы год. Шлём пажаданні здароўя і шчасця блізкім і знаёмым. Па-якому пішам?

Я для прыкладу падаю адны навагоднія пажаданні, напісаныя па-беларуску, дакладна так, як іх тут прыводжу. Я іх перапісала з паштоўкі, павешанай на сцяне ў кабінеце аднаго чалавека (дзе-хто можа і здагадаецца, каму адрасаваны былі). Вось тэкст пажаданняў для ўзору!

„У наступаючым... (упісаны год) годзе жадаю Вам, каб адступілі маразы, каб пад вялізнымі вусамі часта госцем была ўсмешка, каб не было праблем. Сонца хай свеціць кожнага дня, хай сняцца цудоўныя сны і жывецца шчасліва“. Тут подпіс — імя (зразумела, бо хто ж бы іншы).

Давайце ж тады па гэтаму ўзору і мы напішам пажаданні па-беларуску сваім блізкім і знаёмым. **(вв)**

САКРАТ ЯНОВІЧ
У БЕЛАРУСКАЙ КАНАДЗЕ І ДАЛЕЙ

(8)

Прывёз я касету з камерным канцэртам Баляслава і Галены Лішчонкаў „Беларускія песні і танцы“, з пазнакаю Made in Canada. Тавар прыгожы, але змест яго на ўзроўні вельмі ж самадзейным. Гэта не крытыка, але адкрыццё з'явы, да якой нам, у сябе, пакуль што няблізка. Маю на думцы рынак беларускай культуры. Адным з нашых нацыянальных няшчасцяў — гэта тое, што мы не прызвычаіліся плаціць добрыя грошы за сваё. Бы тая паршывая сабака, валачэцца за намі прывід бязвартаснасці ўласнага. Гэта ж ад паншчыны, ад халопскага нявольніцтва. Іронія гісторыі: ненавідзелі паноў і фабрыкантаў і, разам з тым, пераНялі іхны бляск, ацэнкі. І погляд на Беларусь. Эксплуататары працоўных, так сказаць, помсцяць нам з таго свету ды пацяшаюцца „в небесех“: здзяйсняюцца іх мары, каб беларусы зніклі з паверхні зямлі. Бязбольна, без дэманстрацыяў пратэсту ды паўстанняў. Цемната ды глухамань выратоўвалі бацькоў і дзядоў ад дэнацыяналізацыі не даўжэй, чымсьці ўсёахопліваючы прагрэс пацерпліваў існаванне нас як энклава адсталасці. Пры чым „з гразі ў князі“ не даецца без самаапляўвання.

Падарылі мне „Матчын дар і іншыя творы — Mother's Gift and other writings“ Алеся Гаруна. Кніжку, якую год назад канфіскавалі б на граніцы як недазволеную. Прарока, якога імя дарма шукаць у шамякінаўскай „Энцыклапедыі літаратуры і мастацтва Беларусі“. Катаржніка, якому нават царская цэнзура не бараніла публікавацца. І ў ленінскі бальшавізм не дадумаліся выкрэсліваць з культуры яе творцаў, інтэлігентна разумеючы, што гэта быў бы абсурд і катастрофа. Слупянею ад звесткі, што ў „чырвонай“ Маскве выходзілі мемуары „белых“ генералаў. Контррэвалюцыя ад гэтага не памацнела. У сталінізм заціснулі слова. Хто мае рацыю, той не б'е ў морду. Не затыкае рот другому.

Адлучыўся на „ўікэнд“ з польскай фірмы Сціў (Сцяпан) Прахарук, зубавец і паплечнік ляўкоўца Шаршуновіча ў закладванні Таварыства „Беларусь“. Тыповы тэхнік, негаваркі. — Каб грамадска дзейнічаць, не трэба пытаць пра згоду ў аніякіх уладаў, але і дапамогі ад іх не чакай. Спадзявайся на сваю кішэнь і тых, каго здолееш заахвоціць да справы. Казённая служба ідзе на руку, не абкладаючы падаткамі за фінансавыя абароты. Каб не тое, дык — прыблізна — з кожным трэцім арганізацыйным доларам было б: аддай дзяржаве.

Рупіць закурыць. Сюды-туды зіркаем: барацьба з нікатынам у апагеі, сцены ўлепленыя шыльдачкамі No smoking. Не схаваешся і ў туалет. Хоць ты ў поле едзь! Папяросы — гатунковыя, не махорыстыя. Праховіч як участаваў польскімі канадскага супрацоўніка, дык з яго мала духі не павылазілі, насілу апрытомнеў! За пачак найлепшых заплаціш амаль столькі, што за паўлітроўку. І ў алкаголях няма паскудства, дэнатурнасці. Папіваюць у абед і ў вячэру, але не здараецца, каб хто наліў сабе горла. Гарэлку трактуюць не як атрыбут свята. Стаіць яна батарэямі размаітых бутэлек у хатнім барыку; наш радзімы п'яніца памёр бы ад радасці! У нас здурнець і ўпіцца — чэсць і гонар. А ў іх — кампраметацыя!

Жыццё настолькі іншае, цалкам падпарадкаванае працавітасці, што падбеластоцкую моладзь адразу яно прынаджвае. Неспакойна мне: што будзе з нашым тут краем, калі ўсенькі актыўны ў ім элемент знойдзе будучыню для сябе за Атлантыкаю?! Меў сон: на падрабязную карту Канады наносілі Гайнаўку ля возера Вініпег, Бельск каля Эдмантан, Кляшчэлі ў акрузе Калгары, а Гудзонаў заліў абселі — Орля, Нараўка, Гарадок, Крынкі, Саколка, Белавежа... Парламент прыняў пастанову аб далучэнні беларускай мовы да ліку афіцыйных. І ў гэты трагічна-камічны момант я прачнуўся. У поначным заваконні шапацеў спорны дождж, ртуць у градусніку ўзнялася да дваццаці, фасфарызаваны гадзіннік высвечваў дату трынаццатага верасня.

Каб аддыхацца, уключаю прыпасцельную лямпачку і бяруся за „Слова пра паход Ігаравы“ ў мастацкай апрацоўцы Рыгора Барадуліна на сучасную мову ды з уступам „ніваўца“ Міколы Гайдука. Урэшце прыбраўся! І не пашкадаваў гэтага: славуты літаратурны помнік славянскага ўсходу мае беларускі радавод! Так выказваўся яшчэ Сыракомля. Затым — даследнік старабеларускай пісьмовасці праф. Мікола Янчук; з засямяціцкага ён Пабужжа. Гайдук падае: „... не выпадкова ў „Слове“ цэнтральнае месца займае Полацкае княства і яго князі — гэта ж вялікі князь літоўскі Міндоўг свой род выводзіў з княскай дынастыі Рагвалодавічаў і яго продкам лічыўся легендарны князь полацкі Усяслаў! Прытым варта адзначыць, што многія рысы ў вобразе Усяслава нагадваюць асобу Міндоўга...“

З раніцы — з уладыкам Мікалаем — у мегаполісе Таронта, з канца ў канец якога каля сотні кіламетраў. Пацягнула мяне, як на бяду, у публічную бібліятэку; — Вольгі Іпатавай „Перакат“ (сама яна рускай нацыянальнасці), два тамы „Бібліятэкі беларускай прозы“, Якуба Коласа „У палескай глушы“, выданні Кастуся Акулы, Уладзіміра Карпава... Дарункі, дваццаць дзве штукі. Так сказаць, лічбавы паказчык тэмпературы патрыятызму і — з дазволу сказаць — дбайнасці. Сірочая чародка на бясконцых паліцах.

(Працяг будзе)

(Працяг са стар. 1)

выступіў з кароценькай прамовай:

— Вельмі нам прыемна хрысціць калектыў, які гэтак ахвярна распаўсюджвае беларускую песню сярод нашага насельніцтва, а таксама па-за межамі нашай гміны і ваяводства. З нагоды яго юбілею і хрысцін гмінныя ўлады купілі калектыву народныя беларускія касцюмы, якія намаганнямі ГП БГКТ былі абсталяваны ў Мінску, а каштавалі яны 550 тысяч злотых.

Члены харавога калектыву з Дашоў спачатку выступілі ў старых касцюмах. Вядзе ўрачыстасць Славамір Місеюк.

Супольна з кумою прамоўца ўручыў адзін камплект касцюма Валянціне Міцэвіч. Гэтак кумы пачалі наступны раздзел урачыстасці — складанне падарункаў для калектыву, традыцыйную „кашу". Замест „кашы" на падносе ляжалі цукеркі і пернікі і кожны, хто паклаў на паднос свой дар, частаваўся „кашай". Апрача рэчавых падарункаў, удзельнікі хрысцін склалі 145 тыс. злотых.

„Каліна" спявае з „Беларусачкамі".

Тым часам члены калектыву апрануліся ў новыя прыгожыя касцюмы і выйшлі на сцэну. Разам з імі спявалі: Славамір Місеюк, Міхась Насковіч і акампаніятар Віктар Леанковіч.

Пасля да „Каліны" падышлі „Беларусачкі", спявачкі з мясцовай пачатковай школы, якімі кіруе настаўніца Валянціна Дуда. Яны склалі юбілярам пажаданні і ўручылі кветкі, адспявалі самі некалькі частушак, а таксама некалькі песень разам з „Калінай". Далей працягвалася складанне пажаданняў. Ад імя „Бярозак" з Кнарыд і „Чарэмшын" з Чаромхі склаў зычанні іх мастацкі кіраўнік Міхась Артышэвіч, а ад імя вакальна-інструментальнай групы „Аўэрс" з Чаромхі — яе кіраўнік Андрэй Шыманюк і іншыя.

Самадзейнікі з Гайнаўкі, Чаромхі і „Беларусачкі" выступілі з міні-канцэртамі. Уся гэта надзвычай цікавая і красачная ўрачыстасць была запісана на відэаплёнку працаўніком Дома культуры ў Гайнаўцы Тадэвушам Тапольскім. І як заявіў дырэктар гэтага Дома культуры Мікалай Бушко, відэакасета будзе падарункам для „Каліны".

Панавала вельмі цёплая, па-сапраўднаму беларуская атмасфера. З пажаданнямі госці выступалі пераважна па-беларуску.

Урачыстасць закончылася пачастункам, песнямі і танцамі пад музыку і спевы „Аўэрса".

Арганізатарамі кулінарнай часткі былі: Валянціна Міцэвіч, яе муж Шымон і ўсе члены „Каліны".

— Без маральнай падтрымкі і парадаў Мікалая Бушко, Ніны Патэльскай, Аляксандра Сяліцкага, Іды Долгай, Славаміра Місеюка і Галіны Мартынюк хрысціннай урачыстасці немагчыма было б арганізаваць, — заўважыла Валянціна Міцэвіч і праз „Ніву" выказала ім шчырую падзяку.

Міхась Хмялеўскі

Фота Тадэўша Тапольскага

(Працяг са стар. 1)

ды, калі рушаць травы, а лета — калі паявяцца першыя плады. Балгарскі земляроб яшчэ і сёння лічыць, што вясна прыходзіць з прылётам ластаўкі, а восень — з адлётам вандроўных птушак. Найбольш яскравым захаваўся гэты падзел на Беларусі, а асабліва на Палессі. Вось як паляшук бачыць настанне пораў года:

Кажуць, што весна настае на Сарака (40 мучанікаў — 9.III. стары ст.), папраўдзі то тагды, калі салавейка запее, да загрыміць з цёплым дождзыкам, да зелень зазеленее.

Старые людзі даказуюць, што лета пачынаецца на Мацвея (10.VII. стары ст.), а чаму ж не? І на Мацвея бывае гарачо, і заедзь слепіцаю ў вочы лезе, але покуль колас жытні яшчэ не наліваецца, то шчэ і лета нема.

Першы асенні дзень быццам то ў другую Прэчыстую Мацер Божую; ацета моў і праўда, бо тагды і ліства жоўкне і ночы халадней, а ўсё ж такі осень справедлівая тагды, калі па начам прымаразкі.

За зіму, то нашые бацькі і дзеды гаварылі, што да весняного Міколы нема весны, а да асенняго Міколы нема зімы, але і тое непраўда, і етае непраўда, адкуль бы ўзялася прыказка: „Ні годнаму Міколі не вер ніколі". А ось адкуль: адзін неспадзявано памарозіць гародавіну, а другі разнегодзіць і тагды едзь, як хочаш, па сено або ў лес. Па нашаму, то тагды справедлівая зіма, як снег ляжэ ў Пілілаўку і марозы стаяць, прынамшэ хаць да Стрэчэння. („Культура рэчыцкага Палесся". Чэслаў Пяткевіч).

Калі ж тады сапраўды распачынаўся год? Агульнапрынятая сёння дата 1 студзеня, хаця і лічылася пачаткам года, нават намнога яшчэ да нашай эры, то ўсё ж такі была яна ўмоўнай і на грунце славянскім ва ўмовах народнай культуры нічога не значыла. У праваслаўным календары лічыцца як дзень святога Васілія. Некаторыя славяне, праўда, лічылі, што ад 1 студзеня дзень пачынае рабіцца даўжэйшым. Адгэтуль прыказка *Na Nowy Rok przybywa dnia na barani skok.* Беларусы, аднак, былі перакананыя, што дзень даўжэе ад Варвары (4.XII. стары ст.) і гаварылі: *Варвара кусок ночы вурвала, а дня прыточыла, як курка ступіла.* І адны, і другія ў пэўным сэнсе правы. На грунце культуры польскай прыказка зрадзілася на аснове назірання за ўсходам сонца, якое, пачынаючы ад 1 студзеня, паяўляецца на небе штораз раней. Матывіроўкай прыказкі, бытуючай на грунце культуры беларускай і ўсходнеславянскай быў захад сонца. Якраз ад гэтай пары пачынала заходзіць яно з кожным днём пазней. Няма сумнення, што гэта істотная змена ў прыродзе, і напэўна яна дзейнічала ў пэўным сэнсе на ўяўленне чалавека, так як і летняе сонцастаянне, але не быў ён ў стане дакладна акрэсліць пераломныя моманты зімовага і летняга сонцастаяння. Гэта справа астраноміі як навукі, а просты чалавек, які быў асноўным творцам і мастаком на зямлі, звяртаў увагу на з'явы агульназаўважальныя, якія былі прыдатныя яму ў яго зямным жыцці і працы. І таму гэтыя з'явы не былі асновай падставы прызнання і ўвядзення памянёнай даты ў народную культуру як пачатку года. Факт фактам, што амаль кожная культура мела свой пачатак года, які па-свойму святкавала.

Старажытныя рымляне да рэформы Юлія Кесара за пачатак новага года лічылі 1 сакавіка. Французы, англічане і германе ў часы сярэдневякоўя Новы год спалучалі з днямі: 1 сакавіка, 25 сакавіка або з першым днём Вялікадня. Першае сакавіка за дзень Новага года прызнавала і Русь. А балгары пачаткам года лічаць дзень святога Юрыя (23.IV. стары ст.).

Няма сумнення, што пачатак гаспадарчага года — гэта вясна, якая мела такое аграмаднае значэнне ў жыцці земляроба. А земляробства і жывёлагадоўля былі ж асновай быту славян і

СТВАРАННЕ

З серыйнага тэлефільма „Каралеўскія сны“, які нядаўна закончыла перадаваць Польскае тэлебачанне, асоба і ўчынкі вялікага князя літоўскага Вітаўта нічога іншага, апрача агіды ды асуджэння, выклікаць у гледачоў не могуць. Стваральнікі гэтага безнадзейна інфантыльнага ды хлуслівага як у вялікім, так і ў малым фільма прадставілі славутага Кейстутавіча як нейкую маральную пачвару, увасабленне ўсяго злога, у параўнанні з ім нават фальклорны вобраз сатаны выглядае пачцівым жартаўніком. Да пары князю польскія фільмавікі выкамбінавалі і жонку, вялікую княгіню Анну, якая на экране паводзіць сябе, быццам тая злосная баба Яга ў жахлівых казках.

Немагчыма адгадаць, чым кіраваліся сцэнарыст Юзэф Гэн і рэжысёр Гжэгаж Вархол, каб аж да такой ступені выкрывіць і сфальшывіць вобразы гэтых выдатных і заслужаных для беларускага, літоўскага і украінскага народаў гістарычных асобаў. Ці каб супрацьпаставіць дзікунскую лютасць „усходніх“ тыранаў чалавекалюбнай лагоднасці „заходніх“ уладароў? А мо каб паказаць, як асабістыя якасці характару пераўтвараюць пануючых — адных у жорсткіх дэспатаў ды бязлітасных мучыцеляў і забойцаў, другіх жа — у чуллівых і далікатных бацькоў для сваіх падданых? І тут жа падаюцца гледачу красамоўныя прыклады: Вітаўт, Свідрыгайла і Ягайла — унукі Гедыміна; Анна і Сонька — наследніцы Альгімунта, баявога сябры Гедымінавага, а гляньце ж, якая розніца паміж імі!

А гістарычная праўда была цалкам іншая: і Гедымінавічы і Альгімунтавічы і па характару і ў паводзінах нічым, або амаль нічым не розніліся паміж сабою. Па-рознаму толькі ўпісалі іхнія асобы ў гісторыю абставіны, у якіх ім давялося жыць і дзейнічаць. Ягайла і Сонька, можна сказаць, амаль без высілку атрымалі ў сваё ўладанне задзiночанае і ўпарадкаванае, гатовенькае Каралеўства Польскае. Тым часам Вітаўт з Аннай усё сваё жыццё нястомна змагаліся за уласную дзяржаву, дабіваліся яе, а дабіўшыся, ставілі ва ўровень з іншымі тагачаснымі еўрапейскімі краінамі, выводзілі на „пачэсны пасад між народамі“. І паставілі, і вывелі.

Вітаўт як ніхто з Гедымінавічаў быў свядомы таго, чаго патрабавалі яго часы, якая была гістарычная неабходнасць яго сучаснасці.

Землі Старабеларускай дзяржавы тады былі пашматкаваны на ўдзельныя княствы, якіх велічыня не перавышала сённяшняга ваяводства, а часта даходзіла да абсурду, бо некаторыя такія „дзяржавы“ былі меншыя за павет, а часам нават за сённяшнюю гміну. І кожнае такое маленства мела свайго князя, а то і шматлікі княжацкі род болей ці меней незалежных ад цэнтральнай улады, г.зн. ад вялікага князя, свае больш ці менш моцныя граніцы з крэпасцямі ды мытнямі для збору платы за праезд ды праход праз ягоную тэрыторыю, уласнае мацнейшае ці слабейшае войска, урэшце кіравалася сваёй палітыкай ды сваімі звычаёвымі правамі і г.д. Пануючыя ў гэтых „дзяржавах“ вялі паміж сабою бясконцыя спрэчкі, а то і працяглыя зніштажальныя войны дасловна за ўсё: епрэчную лапінку зямлі, выведзеных сілаю або перамененых сялян ці рамеснікаў, зрабаваны тавар у купца, нават за непрыхільнае слова ў адрас асобы „ўладара“, а часцей за ўсё зусім без прычыны — дзеля звычайнага разбою. Ці трэба дадаваць, што такое становішча выклікала цяжкі застой у кожнай дзялянцы жыцця, вяло да страшэннага збяднення і паслаблення ўсяе краіны?

Таму як ні глядзець на ўчынкі Вітаўта, не можа быць ніякага сумнення ў тым, што ён пазбаўляючы ўлады Альгердавічаў ды іншых удзельных князёў, заступаючы іх сваімі ўраднікамі і пераўтвараючы гэтыя землі ў інтэгральную частку суцэльнай адзінай краіны, быў ён фактычным стваральнікам адпавядаючага патрабаванням таго часу магутнага манапітнага Вялікага княства Літоўскага. Ці ажыццяўляў ён гэтае ўз'яднанне надзвычай жорстка ці крывава? Вядома, не песціўся, але і не глуміўся. Калі параўнаць такія ж аб'яднаўчыя працэсы ў тагачаснай Заходняй Еўропе, дык Вітаўт выразна адрозніваецца сваёй адноснай памяркоўнасцю, а нават лагоднасцю. І яго ўчынкі не ідуць ні ў якое параўнанне з той кроваралітнай азіятчынай, з якой распраўляліся з цэлымі ўдзельнымі дынастыямі маскоўскія цары, пераняўшы ад ханаў Залатой арды метады зніштажэння ўсіх, хто ім не падабаўся.

Вітаўт будаваў сваю імперыю не адной толькі сілай, але і хітрасцю. Возьмем хоць бы справу з далучэннем Смаленшчыны да Старабеларускай дзяржавы.

У гэтым адносна невялікім, але вельмі важным сваім расплажэннем ды і заможным княстве. панавалі тады сыны князя Святаслава Іванавіча. Паміж імі доўгія гады цягнулася калатня за падзел спадчыны па бацьку, за тое, хто з іх важнейшы ды хто каму павінен падлягаць. Дайшло да таго, што старэйшы з іх, Юры Святаслававіч, якому па традыцыі абавязаны былі падпарадкоўвацца малодшыя браты, каб не паплаціцца жыццём, вымушаны быў разам са сваёй сям'ёю ўцячы да цесця, вялікага князя разанскага Алега Іванавіча. І вось тады... але лепш перадайма голас „Супрасльскаму летапісу“, у якім чытаем:

„У тым жа годзе (г.зн. у 1395 г. — М.Г.) прыйшоў князь вялікі Вітаўт пад Смаленск, папярэдне распусціўшы пагалоскі: „Ідзём на Тэмір-Кутлуя“ (тагачаснага хана Залатой арды — М.Г.). І выехаў да яго князь Глеб Святаслававіч з невялікім войскам, і ён (Вітаўт) прыняў яго з пашанаю, выказаў яму сваю прыхільнасць і адпусціў, сказаўшы: „Выехалі б вы ўсе, братня князі, да мяне з любасцю па ахоўнай грамаце. Чуў жа я, што паміж вамі (пануе) раз'яднанне, варожасць вялікая. Вось калі будзе паміж вамі спрэчка або якая-небудзь калатня, то вы прысылайце да мяне, як да трэцяга. Я рассуджу вас справядліва“. І гэтак спакусіўшы, выклікаў іх ліслівасцю з горада, нібыта па справядлівасці рассудзіць хоча ды бацькаўшчыну ім па жэрабю падзяліць. Яны ж паверылі словам ягоным, і выехалі да яго з падарункамі ўсе браты Святаслававічы і ўсе князі смаленскія з баярамі сваімі, так што ніводзін не астаўся ў горадзе. Ён жа схапіў іх, усіх князёў смаленскіх, ды выслаў іх у сваю Літоўскую зямлю (г.зн. у Вялікае княства Літоўскае або інакш: у Беларусь — М.Г.). Сам жа прыгарады папаліў, мноства людзей у палон захапіў. Такім чынам усё Смаленскае княства ўзяў сабе, і намесніка свайго паставіў — князя Яманта і Васіля Барэйкава. Гэтае першае здабыццё Смаленска наступіла 28 верасня, у аўторак. Князь Юры Святаслававіч быў у тым часе ў Разані, у свайго цесця Алега Іванавіча“.

Летапісец не выпадкова адзначае, што гэта было першае здабыццё Вітаўтам Смаленска. Таму што князь Юры Святаслававіч, шчасліва адсядзеўшы ў Разані Вітаўтава нашэсце на Смаленск, не палічыў справу прайгранай. Пры дапамозе цесця ды патаемнай падтрымцы тых смалянаў, якія былі прыхільныя „свайму“ князю і варожыя ўз'яднанню з Вялікім княствам Літоўскім, пачаў змаганне за сваю „вотчыну“, Смаленскае княства. Вайна адразу пайшла на ўзаемнае вынішчэнне ды рабунак: раз зніштажалі Смаленшчыну і суседнія з ёю беларускія землі войскі Алега і

(Працяг на стар. 11)

іншых еўрапейскіх народаў. Таму і лічылі тут найчасцей, што новы год пачынаецца вясною.

Было і такое, што некаторыя ўсходнія славяне, а таксама народы Каўказа пачатак новага года бачылі восенню. Выводзілася гэта з візантыйскай культуры. Некаторыя жыхары паўночнай Еўропы, асабліва Скандынавіі, пачаткам гадавога часалічэння лічылі пералом зімовага сонцастаяння. Беларусу даты 25 снежня ці 1 студзеня былі зусім чужыя — рымскага, або касцельнага паходжання.

Многім народам Новы год быў нічым іншым, як толькі пераломам у плыні часу, узмоцненым шматлікімі абрадамі і магічнасцю. Не быў ён, аднак, тым, што дапамагала б удакладняць час падзей ці здарэнняў. Яшчэ сёння некаторыя сяляне Славакіі, акрэсліваючы час здарэння, не паслугоўваюцца чарговасцю гадоў, але, калі было гэта нядаўна гавораць: „olni“ ў сэнсе — у мінулым годзе. Калі хочуць акрэсліць час даўнейшых падзей, дык гавораць, прыкладна: „чатыры гады таму“, „год перад вялікім голадам“, „за Туркаў“ і гэтак далей. Ці ж не так і ў беларусаў? Ці ж не гавораць „лоні“ ў сэнсе мінулага года, або „позалоні“ — у сэнсе пазапрошлага? Паляшук, калі трэба было дакладней акрэсліць час, гаварыў: „за тыждэнь пэрэд Благавешчэннем“, „серэд другое недзелі после Петра“, „напяты дзень Велікого Посту“ і гэтак далей.

Адкуль тады ж дата 1 студзеня і што яна азначала? Пачынаючы ад II стагоддзя да нашай эры лічыўся гэты дзень пачаткам рымскага чыноўніцкага Новага года, а ад рэформы Юлія Цэзара, праведзенай у 45 г. да н.э., і пачаткам прыватнага. Адначасова адбываліся тады ўрачыстасці ў гонар бога Януса. Праходзілі яны шумна і мелі стыхійны характар з эратычным ухілам. Таму хрысціяне Галіі і Іспаніі абвясцілі пазней гэты дзень днём посту і пакуты за язычаскія распусныя звычаі і абрады. Пачынаючы з V стагоддзя і па VIII стагоддзе хрысціянская царква ў дзень 1 студзеня адпраўляла набажэнствы за восьмы дзень пасля Каляд. Адначасова ў той жа перыяд, а дакладна ў VI стагоддзі пад памянёнай датай паяўляецца ў Галіі юдаістычная назва свята Cirkumcisio Domini інакш гаворачы — абразанне, якое ў IX стагоддзі было ўжо пашыранае.

Хрысціяне пачаткова святкавалі Новы год 6 студзеня. Пачынаючы з IV стагоддзя яно было перасунута на 25 снежня, на дзень, які прынята за дату нараджэння Хрыста, а заадно і пачаткам рэлігійнага года. У часы сярэдневяковыя святкавалі Новы год аж тры разы: 25 снежня, 1 студзеня і 6 студзеня, якое лічылі так званым „Вялікім Новым Годам“. Агульнапрынятая дата 1 студзеня сталася афіцыйнай даволі позна. Нямецкая імперыя прыняла яе толькі ў 1510 годзе, Францыя — у 1580 годзе, Польшча — у 1630 годзе, у апошнія гады панавання караля Зігізмунта III Вазы, у Расіі ўвёў яе Пётр I Вялікі ў 1700 годзе, а Англія прыняла 1 студзеня за пачатак Новага года толькі ў 1790 годзе.

Такім чынам існуе ў народзе два календары: афіцыйны — абумоўлены астранамічнымі зменамі, які служыць да часалічэння, і гаспадарчы, інакш кажучы: аграрны, якім карыстаюцца земляробы і з якім звязаная народная традыцыя. Паўстае тады пытанне: ці такім чынам існуе і два Новыя гады? У аграрным календары Новы год як такі ўжо не існуе, заканчэнне, або пачатак гаспадарчых цыклаў спалучаюцца з хрысціянскімі святамі, прыкладна Успенне (15.VIII. стары ст.) — свянчэнне збожжа і кветак, Спаса (6.VIII. стары ст.) — свянчэнне садавіны, і гэтак далей. Аднак абраднасць, звязаная са святкаваннем Новага года дапасавалася да новага, агульнапрынятага тэрміну, якім ёсць 1 студзень. А пасутнасці ўсе навагоднія святкаванні адбываліся напярэдадні нованаступаючага года. Былі яны звязаны з гэтак званым Багатым Вечарам, Шчодрым Вечарам ці Гагатуха, як называлі гэты апошні дзень, а хутчэй — вечар года.

Міхась Шаховіч

ДА РОДНЫХ

(Працяг са стар. 1)

ча, што родзіць у іх сэрцах абыякавасць, пачуццё бяссілля, крыўды, болю, бязвер'я і безнадзейнасці. І ўсё ж такі, нягледзячы на тое, як частымі бываюць праявы несправядлівасці, нядобрасумленнасці, безразумнасці, нельга траціць надзеі. Чалавек, які траціць веру, пазбываецца самаахоўнага інстынкту, здольнасці змагацца са злом і магчымасці жыць заўтра лепш, чым жыве сёння.

Суродзічы! На працягу многіх стагоддзяў чужыя беларусам сілы стараліся накінуць нам сваю мову, сваю культуру, свае звычаі. І трэба сказаць, што многія з гэтых злачынных намераў ім удаліся. На жаль, нямала сярод нас такіх, якія чужое ставяць вышэй за сваё роднае, або яшчэ горш: чужое трактуюць як роднае, а роднае, як чужое. На такі самазнішчальны шлях узышло мільёны нашых братоў і сясцёр. Мы сталіся, бадай што адзіным народам у свеце, які дазваляе, каб кіравалі намі той, хто нас не шануе. Бо дзе ж можа быць гутарка аб пашане, калі чыноўнікі, якія кіруюць беларусамі, нягледзячы, што жывуць дзесяткі гадоў у беларускім асяроддзі, не прысвойваюць беларускай мовы і ёю не карыстаюцца? Калі б мяне лёс кінуў у найбольш дзікае племя і калі б стаўся яго важаком, дык першаю мэтай, якую перад сабой паставіў бы, было б імкненне да таго, каб вывучыць мову гэтага племені, каб пазнаць яго звычаі і маральныя нормы, каб атэсамліваца са спосабам яго мыслення і жыцця. Беларусы, на жаль, пазволілі, каб дэнацыяналізатары маглі бесперашкодна рэалізаваць свае злачынныя намеры.

Настаў новы дзень, узніклі новыя магчымасці. Беларусы, як і ўсе народы, могуць развіваць сваю нацыянальную годнасць, гордасць, тоеснасць. Скарыстайма з гэтых магчымасцей! Уступайма ў Беларускае грамадска-культурнае таварыства, пасылайма сваіх дзяцей на ўрокі беларускае мовы, арганізоўвайма навучанне роднай мовы ў тых школах, дзе гэтага прадмета няма, гаварэм з малымі дзецьмі перад усім па-беларуску, культывуйма свае рэлігійныя і фальклорныя традыцыі, карыстаймася беларускай мовай у кантактах з чужынцамі, калі толькі ведаем, што яны нашу мову разумеюць, засноўвайма песенныя і драматычныя гурткі, складайма грошы на пабудову Беларускага музея ў Гайнаўцы, чытайма „Ніву", „Беларускі каляндар", творы „белавежцаў". Рабем усё, каб тая беларуская субстанцыя, якая існавала на нашай зямлі тысячу гадоў не прапала пры нашым жыцці. Будзьма адраджэнцамі беларускасці, а не яе грабарамі.

Браты і сёстры! Кахаць сваё — не азначае ненавідзець чужое. Шануйма нашых суседзяў і ўсе народы свету. Свет прыгожы таму, што ён разнародны. Кожны народ уносіць у сусветную скарбніцу культуры свае каштоўнасці. Такім чынам наступае вялікае ўзбагачэнне чалавецтва. Карыстайма са здабыткаў таго, што ствараюць іншыя народы і гэтым народам стараймася перадаваць тое, што ствараем самі.

Дарагія чытачы! Не паддаваймася найгоршай з філасофій — песімізму. Мусім верыць, што заўтра можа быць лепшае, чым сёння. У навагоднюю ноч, у шчодрыя вечары, выходзьма на панадворкі і вуліцы, углядаймася ў зорнае неба, захапляймася хараством свету. І калі мы веруючыя — слаўма малітваю геніяльнасць Бога, а калі атэісты — усхваляйма песняю стыхійную прыгажосць матэрыі, радуймася, што давялося нам жыць на ЗЯМЛІ, што дадзена нам пабачыць, пачуць, адчуваць, успрыймаць усё тое, што напаўняе вялікія сусветы і наша маленькае наваколле.

Ёсць разумная народная прыказка: „Уміраць збірайся, але жыта сей". Вядома, што існаванне наша хвіліннае, аднак жыццё на зямлі вечнае. І таму павінны мы жыць так, каб не саромеліся нас тыя, хто будзе жыць на зямлі тады, калі нас ужо на ёй не будзе. А жыць так, гэта значыць: жыць годна і горда, гэта значыць: жыць актыўна, гэта значыць: чалавечна, гэта значыць: жыць **ПА-БЕЛАРУСКУ.**

Аляксандр Баршчэўскі
старшыня ГП БГКТ

ВЕР-НЕ-ВЕР

Шаноўны Астроне! Спачатку мне здалося, што быў гэта вельмі добры сон. Вось быццам атрымала я новую прасторную кватэру. У гэтай кватэры раптам бачу свайго сына, які ляжыць у белай-белай пасцелі. У хаце знаходзіцца жанчына, якая ўжо даўно не жыве. І яна мела вынесці смецце. Але я ад яе ўзяла і сама вынесла. Смецце было вельмі лёгкае, як бы попел, але як выкідала, то заўважыла на дне пасечаную мокрую капусту. Вярнулася ў хату, гляджу, а на пасцелі ляжыць костка ад схабу. Я тады ўзяла гэтую костку і вынесла яе ў смецнік. Але пасля падумалася, што можа гэта сон кепскі, можа гэта новая кватэра абазначае маю хуткую смерць. А што ты скажаш, Астроне?

Валянціна

Шаноўная Валянціна! Сон твой абсалютна не з гатунку добрых сноў, але ўсё ж такі смерці тваёй не прадвяшчае. Ну, і насніласа ж табе! Перамена кватэры абазначае здраду ў каханні. Але ж у гэтай кватэры ты бачыла свайго сына, які ляжаў у пасцелі. Хвароба, яго? Яго каханай? Нябожчыца — няшчасця. Але ж вынашванне смецця — нейкія плёткі, непрыемнасці. А яшчэ ж на дне тая мокрая капуста — хвароба жывата. Ну, і тая костка ад схабу — таксама нічога добрага: прадвяшчае ці хваробу, ці нейкія клопаты. Так што мяркуй сама ўжо, але на надта добрае не настаўляйся, хаця і смерці не чакай!

Астрон

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Дарагое Сэрцайка, сардэчна віншую цябе з Новым годам! Звяртаюся да цябе з вялікай просьбай. Я заўсёды чытаю твае парады. Ты памагаеш людзям. Дык парай жа нешта і мне!

Я вучуся ў вышэйшай школе ў Варшаве. Тут і пачаўся мой клопат. На беларускіх „атрасінах", на якіх я была ўпершыню, мне спадабаўся адзін хлопец, які прадаваў білеты. Увесь вечар я не магла зацікавіцца ніякім іншым хлопцам, бачыла толькі яго і не магла адарваць ад яго вачэй. Так і мінула ноч, а я з ім ніводнага разу не затанцавала.

Праходзілі дні, а я не магла пра яго забыцца. Пасля доўгіх пошукаў, я атрымала яго адрас. Янка (так яго завуць) з'яўляецца студэнтам Сельскагаспадарчага інстытута ў Варшаве. Я напісала яму пісьмо, у якім запрапанавала яму спатканне. На жаль, я цяжка захварэла і на спатканне прыйсці не змагла. Тады я яму пазваніла і яго перапрасіла. З размовы здагадалася, што ён трактуе мяне непаважна.

Дарагое Сэрцайка, што мне цяпер рабіць? Ці я магу запрапанаваць яму пайсці са мною на баль?

Ася

P.S. Прашу як мага хутчэй надрукаваць мой ліст. Можа, Янка прачытае яго ў „Ніве", усё прадумае і згодзіцца пагуляць са мною ў варшаўскім Палацы культуры і навукі на балі...

А.

Ася! Можа ён і згодзіцца, але мне так здаецца, што не. У тваіх учынках бачу жаночую хітрасць. Ці ты напэўна цяжка захварэла і не прыйшла на тое спатканне, якое вызначыла яму? А мо ты зусім не хварэла, а проста прыйшла і ўбачыла, што хлопца няма. І толькі тады вырашыла пазваніць яму і быццам бы перапрасіць за сваю непрысутнасць?! Але ж тады ты зразумела, што ён трактуе цябе непаважна.

А як ён мае цябе трактаваць? Мо такіх лістаў, як ты яму напісала, атрымлівае ён дзесяткі. Можа хлапец разбэсціўся ўжо... Ды зрэшты, не кожны хлапец пойдзе невядома куды на спатканне невядома з кім. Куюць жалеза, пакуль гарачае, а ты страціла аказію. Цэлы вечар прасядзела, а мо прастаяла, прагледзеўшы свае вочы... І што цяпер маеш?! Трэба было дзейнічаць ужо тады, на тых вашых „атрасінах". Вядома, хлапец не меў часу, прадаючы білеты. Але ж можна было да яго падыйсці, нешта загаварыць, шматзначна ўсміхнуцца, прынесці змардаванаму кубак цёплай кавы. Адкуль жа яму было ведаць, што ты з яго вачэй не спускала?! Зрэшты, пэўна, ужо ён да такіх позіркаў прывык, бо калі прадаваў білеты на „атрасінах", то відаць хлапец актыўны ў студэнцкім асяроддзі. А такія ж заўсёды ў цэнтры ўвагі.

Аднак жа такія актыўныя людзі гэта найчасцей людзі інтэлігентныя. Дык, можа, Янка твой інтэлігентны і ў сардэчных справах. І вось, прачытаўшы гэткае пісьмо, возьме ды адазвецца. Напэўна ж ён мае твой адрас, пададзены на тваім канверце. Вось і пагуляйце б разам на найвышэйшым узроўні — аж у Палацы культуры і навукі ў Варшаве. Хіба што заказаны ён у іншую дзяўчыну... Тады нічога добрага не чакай!

Сэрцайка

КАРАСЬ У БАРШЧЫ

Бярэм 1 кг карасёў (або іншай салодкаводнай рыбы), паўтара літра чырвонага баршчу, 1 моркву, 1 цыбулю, паўшклянкі смятаны, 1 лыжку масла, 1 чайную лыжачку мукі, 1 лыжку кмену, лаўровы лісток, 1 звараны бурак, зеляніну пятрушкі, соль, перац.

Рыбу ачысціць, памыць, пасаліць. Моркву і цыбулю абабраць, спаласнуць, дробна пасячы, заліць баршчом, дадаць кмен і лаўровы лісток, варыць, пакуль гароднiна не стане мяккай. Тады боршч працадзіць, заліць ім падрыхтаваную рыбу і варыць на малым агні. Масла расцерці з мукой і смятанай, развесці малой колькасцю баршчу і ўліць у каструльку ў канцы гатавання. На гароднінай тарцы сцерці звараны бурак. Рыбу выкласці на вялікую талерку, заліць яе баршчом, абкласці цертым бураком, пасыпаць пасечанай зелянінай пятрушкі.

РЫБА, ТУШАНАЯ З ХРЭНАМ

На 1 кг рыбы (карась, лешч, лінь, траска) трэба ўзяць 1 лыжку масла, паўшклянкі гароднінага адвару, паўлыжкі мукі, 1 шклянку смятаны, паўшклянкі сцертага хрэну, 2 лаўровыя лісткі, воцат, цукар, перац, соль.

Рыбу ачысціць, памыць, выняць косці, падзяліць на невялікія кавалкі, пасаліць, пасыпаць перцам. У каструльцы растапіць масла, палажыць туды рыбу і пасыпаць яе сцертым хрэнам, а таксама пакрышанымі лаўровымі лісткамі. Заліць яе гарачым гароднінным адварам і тушыць.

Муку падсмажыць з маслам, развесці невялікай колькасцю рыбнага адвару, крыху паварыць, дадаць смятану, воцат, соль, крыху цукру.

Засмажку спалучыць з рыбай у каструльцы і яшчэ некалькі мінут тушыць. Падаваць рыбу з варанай бульбай.

КАРП, ВАРАНЫ Ў МАЛАЦЭ

На 1 кг карпа (можа быць лінь, лешч) трэба ўзяць 2—3 шклянкі малака, 3 цыбуліны, паўшклянкі добрага алею, 2 лаўровыя лісткі, перац, соль.

На соус: паўлыжкі мукі, паўлыжкі масла, зеляніну пятрушкі.

Рыбу ачысціць, выняць з яе косточкі, парэзаць на кавалкі, пасаліць, палажыць у плоскую каструльку, пасыпаць пасечанай цыбуляй, дадаць алей, лаўровы лісток і перац, заліць малаком і варыць, накрыўшы, паўгадзіны. Тады рыбу выкласці на талерку, паліць соусам.

Соус: муку падсмажыць на масле, падліць рыбным адварам, закіпяціць, дадаць дробна пасечаную зялёную пятрушку.

Гаспадыня

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Этнаграфічны гурток беларускай „тройкі"

Вучні сёмага і восьмага класаў Падставовай школы № 3 належаць да этнаграфічнага гуртка. Вядзе яго настаўніца беларускай мовы Марыя Базылюк (на здымку — прысела ўглыбіні). Вучні паказваюць вельмі старыя сарочкі, абрусы, якія яны прывезлі са сваіх этнаграфічных паездак. Некаторыя экспанаты былі ім падараны, іншыя былі пазычаны.

Гурток працуе ўжо другі год. Але ўжо і першы іх год працы быў багаты. Ездзілі па вёсках — вывучалі іх усебакова. Былі ў Доўгім Бродзе, Арэшкаве, Кленіках, Мокрым, Гацьках і Рыбалах. У Рыбалах сустрэліся з бацюшкам Рыгорам Сасной, які расказаў ім пра гісторыю праваслаўя на Беласточчыне. У Гацьках даследавалі і фатаграфавалі хаты з арнаментам з дваццатых-трыццатых гадоў нашага стагоддзя, цікавую архітэктуру. Дзеці маюць падрыхтаваны альбом, а ў ім прабуюць параўноўваць архітэктуру паасобных вёсак, напрыклад, Мокрае з Гацькамі.

Народная вышыўка — гэта вялікае багацце нашае. Якія колеры і матывы, якія ўзоры тут выступаюць. Дзяўчаткі перарысоўвалі ўзоры, рабілі навет на іх падставе сценгазетку.

У Кленіках члены гуртка размаўлялі са старой 80-гадовай бабуляй пра былое.

— Я хачу, — кажа настаўніца, — каб яны слухалі і вывучалі мясцовыя гаворкі. Хочам рабіць карту Беласточчыны, дзе былі б паказаны найцікавейшыя рысы гаворак Бельшчыны і Гайнаўшчыны. Дзеці вельмі адкрытыя, цікавяцца светам.

Любяць дзеці калядаваць. У мінулым годзе добра падрыхтаваліся, і 12 чалавек хадзіла калядаваць па ўсім Бельску.

— І я хадзіла з імі калядаваць, — кажа Марыя Базылюк. — Людзі вельмі сардэчна прымалі, запрашалі ў хаты, частавалі. І прасілі прыходзіць за год.

Гурток працуе над вывучэннем роднай гісторыі. Яны чытаюць розныя матэрыялы па гісторыі беларускага народа, дыскутуюць.

Усё, што гурток рабіў у мінулым годзе, робіць і сёлета. Гэта вялікае вучнёўскае даследаванне роднай зямлі. Верым, што іх навуковая праца прынясе ўсім нам добры плён.

Вера Валкавыцкая
Фота Я. Чэрнякевіч

Алесь Якімовіч

ПАД НОВЫ ГОД

Бацька і маці пайшлі да знаёмых у госці, а Віця застаўся дома.

Пакруціўшыся нейкі час па хаце, ён не знайшоў сабе цікавых заняткаў і зашыўся пад цёплую коўдру. Гэта было самае лепшае, што можна прыдумаць у такім незайздросным становішчы.

... Неўзабаве пачуўся стук у дзверы. Уставаць не хацелася, і Віця толькі павярнуўся на другі бок ды захроп яшчэ саладзей. Але стук паўтарыўся зноў — на гэты раз ужо моцны і настойлівы.

— Хто там? — нехаця запытаўся Віця.

— Адчыні! — адказаў жаночы голас.

„Мусіць, маці вярнулася, — падумаў ён. — Трэба ўставаць".

Калі Віця адчыніў дзверы, перад ім раптам замест маці апынуліся тры незнаёмыя жанчыны: адна старая, бабуля на выгляд, другая сярэдніх гадоў, круглая, як школьны глобус, і трэцяя — маладая, высокая...

Віця крыху збянтэжыўся.

— Хто вы такія і што вам трэба? — запытаўся ён нясмела.

— А хіба ж ты нас не пазнаеш? — тонкім трымцячым голасам прашапялявіла бабуля ў доўгай цёмнай сукенцы, густа ўсыпанай узорамі з ромбаў, кубаў, трапецый і кружочкаў...

— Не... — паківаў віхрастым чубам Віця. — Не пазнаю... Вы, напэўна, да мамы прыйшлі? Дык яе няма дома — яна з татам у гасцях...

— Шкада, што ты не пазнаеш нас! — на поўныя грудзі ўздыхнула жанчына, падобная на глобус. Сукенка яе, здавалася, аж гарэла незвычайна яркімі колерамі — зялёным, сінім, чырвоным...

— Вельмі шкада! — звонкім, але прыемным голасам прагаварыла высокая маладая жанчына ў блакітнай шаўковай сукенцы, з ручкай-самапіскай у бакавой кішэньцы. — Мы цябе добра ведаем. Вельмі добра.

Віця пачырванеў ад няёмкасці і далікатна прапанаваў:

— Дык, калі ласка, праходзьце далей...

(Працяг на стар. 10)

Эдзі Агняцвет

З НОВЫМ ГОДАМ!

Мы ішлі прасторамі,
Белымі і зорнымі,
Між сасонак гонкіх
І бярозак звонкіх.
Ёлка наваголняя,
Родная, прыродная
Ззяе на паляне,
Як само світанне.

Вось яна прыбраная
Ў дзівы саматканыя!
Ёлка — гаспадыня
Пушчы светла-сіняй.
Тут сняті блакітныя,
Сонейкам спавітыя.
Непатрэбна вата
Для такога свята!

Як сябры вітаюцца,
Рэха адгукаецца.
— З новым, шчасным годам,
З дружным карагодам!
Госці незвычайныя,
Фарбы разнастайныя!
І на розных мовах
Лес пяе зімовы.

А паветра чыстае,
Свежае, іскрыстае —
Над красой-ялінай,
Над усёй краінай.
— З месяцам і зоркамі,
З новымі пацёркамі,
З новымі дарамі,
З добрымі сябрамі!

Іосіф Васілеўскі

БЕЛАЯ АЎЧЫНА

Дзед, зайшоўшы ў хату, скінуў
З плеч кажух,
І рукі трэ.
І бурчыць: пасевы згінуць —
Мала снегу на двары.

— Снег халодны,
Ад марозу
Як ён можа зберагчы?
Снег —
Марозу не пагроза:
Між сабой —
Браты, лічы...

— Я ж кажу вам —
Снег гарачы, —
Дзед бурчыць,
Нібы злуе.
А ў вачах —
Хітрынкі скачуць,
А з вачэй —
Праменьчык б'е!

— Што шчабечаце, сарокі?
Ну-тка мігам да дзвярэй!
— Дык у нас замерзлі шчокі...
— Снегам трыце іх скарэй!
Шчокі дружна расціралі —
Змерзлі ўшчэнт —
Якія ўжо смех!
А пасля яны пылалі:
— Сапраўды,
Гарачы снег!

Дзед смяецца:
— Малайчыны!
Ясна вам,
Ды без маны? —
Снег, як цёплая аўчына,
Грэе ўсходы
Да вясны.

Пераклаў з рускай М. Чарняўскі

ПАД НОВЫ ГОД

(Працяг са стар. 9)

Жанчыны спаважна ўвайшлі ў пакой.

Віця замітусіўся, сабраў крэслы і запрасіў гасцей сесці. Сам ён таксама сеў насупраць, крадком разглядаючы жанчын.

„Не, дзіўныя нейкія, незнаёмыя!“ — парашыў ён.

— Цябе завуць Віця? — раптам спыталася самая старэйшая і строга зірнула на яго сваімі круглымі вачыма, падобнымі на нулі.

— Ага, — матнуў галавою здзіўлены Віця.

— Ты вучышся ў чацвёртым класе?

Віця зноў матнуў галавою.

— І ты зарабіў за першае паўгоддзе па майму прадмету двойку? — усё гэтак жа строга дапытвалася яна.

— Не, — адказаў Віця. — У мяне двойкі толькі па арыфметыцы і геаграфіі. Але ж вы не выкладаеце ніводнага з гэтых прадметаў...

— Я не магу выкладаць, — сярдзіта перапыніла яго старая, — бо я сама і ёсць прадмет!

Пры гэтым яна падняла ўгору свой сухі ўказальны палец, падобны на адзінку, і дадала:

— Мяне завуць — Матэматыка!

Віця ўвагнуў плечы і скурчыўся: ён толькі цяпер пазнаў, што перад ім была самая сапраўдная Матэматыка — строгая, дакладная, патрабавальная.

— Выбачайце, — замармытаў ён не сваім голасам. — Я не пазнаў вас...

— Тады будзем знаёмыя! — працягнула яму руку тая з іх, што была падобнай на глобус. — Я — Геаграфія!

— А я — Гісторыя! — адрэкамендавала сябе яе маладая сяброўка. — Праўда, па майму прадмету ты маеш тройку. Але хіба ж гэта адзнака! Я моцна пакрыўджана...

— Мне страшэнна непрыемна, — сказала Матэматыка, — што ты зусім не паважаеш мяне, старую...

— Ды і нас таксама не паважаеш! — падхапілі дзве другія жанчыны — Гісторыя і Геаграфія.

— Я, напрыклад, — працягвала бабуля, — дачулася, што ты марыш стаць лётчыкам. Скажу табе горкую праўду: без мяне не быць табе лётчыкам!

— Чаму? — спалохаўся Віця.

— А вельмі проста: уся лётная справа — гэта чыстая матэматыка.

— А без мяне, — дадала Геаграфія, — ты і кроку не ступіш. А табе ж давядзецца лятаць за тысячы кіламетраў — у іншыя шыроты і даўготы, у новыя гарады, пакуль ты станеш лётчыкам. Не ведаючы мяне, ты заблудзішся на першым жа кіламетры.

— Тое ж самае і я, — перапыніла яе Гісторыя. — Без мяне ты не станеш лётчыкам ужо хоць бы таму, што не будзеш ведаць гісторыі лётнай справы.

Віця круціўся на крэсле, як вуюн на гарачай патэльні. Ад сораму ён не ведаў, дзе падзець вочы. На ілбе выступіў буйны пот.

„Хоць бы ўцячы як-небудзь ад іх“, — падумаў ён.

Нарэшце Віця парашыў схітрыць.

— Я на хвілінку, — сказаў ён і выйшаў з пакоя. Схапіўшы шапку, ён рынуўся да дзвярэй.

Але толькі адчыніў іх, як на парозе перад ім з'явіўся чырванашчокі хлапец у абсыпаным снегам пушыстым кажушку.

— Будзем знаёмы, — сказаў хлапец. — Я — Новы год!

— О-о! — раптам павесялеў Віця. — Вельмі рад!

— Давай будзем дружыць.

І Новы год працягнуў яму руку на дружбу.

— Давай! — ахвотна згадзіўся Віця. — Ты толькі не слухай вунь тых жанчын, што сядзяць у пакоі. Яны могуць нагаварыць пра мяне шмат чаго благога. Не слухай, брат...

— А я і без іх усё ведаю, — хітра ўсміхнуўся Новы год.

— Адкуль? — ледзь не ўпаў Віця ад такой неспадзяванкі.

— Ды мне, брат, пра цябе ўсё Стары год расказаў. Але я такі чалавек — хачу ўсё сам убачыць і праверыць.

— І добра робіш! — аж закрычаў Віця ад радасці. — Ты хутка ўбачыш, што ў мяне няма ніводнай двойкі...

Тут Віця прахапіўся ад уласнага крыку і адразу ж пачуў, як нехта моцна забарабаніў у дзверы.

— Зараз, зараз! — адказаў ён, праціраючы вочы.

Праз хвіліну ў пакой увайшлі бацька і маці.

— З Новым годам! — павіншавалі яны Віцю. — З новым шчасцем!

ПАЗНАЁМІМСЯ

— ✻ —

БССР, 220036, г. Мінск — 36, вул. Волаха, 3, к. 2, кв. 16. Аксана Еліна. 4 клас.

— ✻ —

БССР, 220093, г. Мінск — 93, вул. Д. Сердзіча, 54, кв. 37. Оля Сіманава. 4 клас.

— ✻ —

БССР, 220093, г. Мінск — 93, вул. Д. Сердзіча, 54, кв. 30. Юля Рылькова. 5 клас.

— ✻ —

БССР, 220036, г. Мінск — 36, вул. Каржа, 14, кв. 9. Іра Казлоўская. 3 клас.

— ✻ —

БССР, 220025, г. Мінск — 25, вул. Ясеніна, 18, кв. 11. Юля Кляменка. 4 клас.

— ✻ —

БССР, 220036, г. Мінск — 36, вул. Каржа, 14, кв. 30. Насця Дземчанкава. 3 клас.

— ✻ —

БССР, 220036, г. Мінск — 36, вул. К. Лібкнехта, 86, к. 1, кв. 33. Оля Крук. 3 клас.

— ✻ —

БССР, 220036, г. Мінск — 36, вул. К. Лібкнехта, 86, к. 1, кв. 60. Света Касімовіч. 4 клас.

— ✻ —

БССР, 220036, г. Мінск — 36. 2 пер. Р. Люксембург, 8, кв. 35. Ірына Клімантовіч. 10 клас.

Пішуць школьнікі

МІЛАЯ „ЗОРАЧКА“!

Піша Табе шасцікласнік Падставовай школы ў Грабаўцы. У нашым класе ёсць дзве дзяўчынкі і чатыры хлопцы. Некаторыя з нас вучацца добра, а некаторыя і кепска, але ўсе вывучаюць беларускую мову.

Летам мы прыходзілі памагаць рамантаваць старую школу. Мы вучымся ў вялікай школе. У ёй ёсць чатыры класы. Вучымся разам з сёмым класам. Мой найлепшы сябар — Андрэй Леанюк. Я і Івона Хмель даязджаем у школу аўтобусам з Елянкі. На ўроках беларускай мовы чытаем „Зорку“ і „Ніву“. Вучыць нас беларускай мовы настаўніца Аліна Новік.

Юрка Клімюк, Грабавец

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, „ЗОРКА“!

Піша Табе Мірка, вучаніца шостага класа. Мне хочацца напісаць Табе, як я правяла канікулы. Я пазнаёмілася з Аленай з БССР. Яна была ў групе дзяцей, якія прыязджалі да нас адпачываць. Мы ездзілі на экскурсіі — і на заліў, і ў Белавежу. У той жа час былі ў нас дзяўчынкі з Бельска Магда, Анка, а з Дубін — Аліна, Бася. Хлопчыкаў было два — з Бельска Рафал і Андрэй. Вельмі весела тады было.

„Зорка“, падай, калі ласка, мой адрас у куточку „Пазнаёмімся“. Хачу перапісвацца з кім-небудзь з аднагодкаў.

Мірка Барташук, 6 клас, вёска Грабавец, 67. 17-204 Дубічы-Царкоўныя.

Вучнёўская творчасць

Вучні чацвёртага класа са школы ў Нарве прыслалі вершы найлепшых паэтаў свайго класа з просьбай надрукаваць у „Зорцы“. Выконваем іх просьбу.

СЯБРЫ

У нашым класе сяброў многа:
Бася, Кася, Марта, Ася.
Яны мае сябры.
Неяк
Ішла Ася.
Застаў яе дождж
На двары.
Убачыла гэта Бася —
З парасонам прыбегла
Тады.

Кася Асташкевіч

ЛІСТОК

Быў лісток
Белы, чысты.
Узяў яго Міша,
Напісаў некалькі слоў.
І лісток той
Стаў пісьмом.

Ася Янушкевіч

ВУЛІЦА

Прыгожая, вялікая, шырокая.
Ішоў дарогай Віця —
Кінуў адну паперку.
Ішоў дарогай Грыша —
Кінуў другую паперку.
Ішлі яго сябры —
І паперкі кідалі...
Прыгожая, вялікая вуліца
Стала сметнікам.

Ася Янушкевіч

Палямі, лясамі ідзе да нас вельмі паважаны Дзед Мароз. Нясе за плячыма мяшок, поўны падарункаў. Каму што належыцца, тое і атрымае. Размалюйце карцінку каляровымі алоўкамі. У каго прыгажэй атрымалася?

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1 „Зорка“

Piątek 30 XII — 8.30 Domator. 8.35 Domowe przedszkole. 9.00 Kino najmłodszych — „Cudowna podróż" (15) i Kino TDC — „Kłamiesz, Melito" (5). 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 Reforma gosp. 10.25 „Pantofelki Jasuko" — film fab. prod. jap. 11.55 Domator. 13.30 TTR — s. I Mat. 14.00 TTR — s. I J. pol. 14.50 W szkole i w domu. 15.10 NURT. 15.40 Pr. dnia i DT — Wiad. 15.45 Intersygnał. 16.10 Radar. 16.25 Teleferie z „Dropsem". 17.15 Teleexpress. 17.30 Studio Sport. 18.10 Skarbiec. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Monitor Rządowy. 19.30 Dziennik. 20.05 Tel. Teatr Rozmaitości — „Bez kurtyny". 21.30 Czas — mag. publ. 22.05 XV Międzynarodowe Spotkania Wokalistów Jazzowych — Zamość '88. 22.30 „Szaleństwa Maxa" — film franc. 22.50 DT — Komentarze.

Sobota 31 XII — 7.55 TTR — s. III Fiz. 8.25 TTR — s. III Biol. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Dla dzieci: Sylwester z fasolkami. 10.30 DT — Wiad. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.40 „Wędrówki dalekie i bliskie" — „Curry i nie tylko" — film dok. ang. 12.10 Kto nie lubi rock and rolla. 12.40 Tel. film dok. „Opowieści Puszczy Augustowskiej" — „Zima". 13.05 „O kobiecej urodzie" — impresja film. 13.15 Tel. Teatr Prozy: G. Pausewang — „Porwanie Donii Agaty". 14.40 Pr. dnia. 14.45 Komedie, komedie, komedie... „Nie ma róży bez ognia" — film fab. prod. pol. 16.20 Los. D. Lotka oraz Sylwestrowych Zakł. Specjalnych. 16.40 Flesz — pr. muz. 17.05 Uciechy z Bachusem. 17.15 Teleexpress. 17.30 Butik. 17.55 Dyskoteka Pana Jacka — wyd. Sylwestrowe. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.00 Orędzie Noworoczne. 20.30 „Deszczowa piosenka" — film fab. USA. 22.20 Cabaretro III. 22.45 „3000 sekund z Ewą Kuklińską" — pr. rozr. 23.45 „Love me tender" — piosenki Elvisa Presley'a. 23.55 Życzenia Noworoczne. 0.50 Julio Iglesias — „Wszystkim, które niegdyś kochałem...". 0.55 „Rock show '88" — Koncert z Monachium. 2.05 „Wyciągnij broń" — western USA. 3.40 „Pop show '88" — pr. rozr.

Niedziela 1 I — 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Teleranek. 9.50 „Walt Disney — człowiek legenda" cz. I. 10.35 „Przygoda życia" (4) — film dok. franc. 11.30 DT — Wiad. 11.35 Powt. Orędzia Noworocznego. 11.50 „Daleko i jeszcze dalej" — film dok. 12.15 Koncert Noworoczny z Wiednia. 13.30 „Walt Disney — człowiek legenda" cz. II. 14.30 Życzenia z KDL (1). 14.35 „W kamiennym kręgu" (52 i 53) — serial braz. 16.40 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 17.00 Teleexpress. 17.15 Studio Sport. 17.55 Życzenia z KDL (2). 18.00 „Kogo nasza miłość obchodzi" — recital Ewy Złotowskiej. 18.40 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.25 Życzenia z KDL (3). 19.30 Dziennik. 20.05 „Pomiędzy wilki" — film TP. 21.35 Życzenia z KDL (4). 21.40 Studio Sport. 22.10 Życzenia z KDL (5). 22.15 „Magdalena z Kossaków" (2). 22.30 „Hollywood Paradise" — pr. rozr. 23.30 Życzenia Noworoczne z KDL (6). 23.35 DT — Wiad.

Poniedziałek 2 I — 13.30 TTR — s. I Chem. 14.00 TTR — s. I Biol. 15.30 NURT. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 „Śmiej się z nami" cz. 1. 16.25 Luz — pr. nastolatków. 17.15 Teleexpress. 17.40 Echa stadionów. 18.30 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Telespotkania. 19.30 Dziennik. 20.05 Teatr TV: S. Mrożek — „Policja". 21.30 „Śmiej się z nami" cz. 2. 21.45 Dylematy. 22.15 Pr. rozrywkowy. 22.45 DT — Echa dnia. 23.05 J. niem. (9).

Wtorek 3 I — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiadomości. 9.25 DT — Dodatek gosp. 9.40 „Biała wizytówka" (1) — serial TP. 10.35 Domator. 11.00 Muz. kl. I. 12.00 Hist. kl. IV lic. 12.50 Wiedza o społecz. kl. VII. 13.30 TTR — s. III Mat. 14.00 TTR — s. III Prod. rośl. 15.00 Powt. przed maturą: J. ros. 15.30 Kim być — pr. dla 15-latków. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Wspólna Polska, wspólne sprawy. 16.25 Tik-Tak. 16.50 „Cudowna podróż" (16) — serial austriacki. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Awanturnik" (5) — serial przyg. ang.-nowozel. 18.30 Klinika Zdrowego Człowieka. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Pr. publ. 19.30 Dziennik. 20.05 „Biała wizytówka" (1) — serial TP. 21.00 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 21.25 Leksykon Polskiej Muzyki Rozr. „R". 22.00 Klub Międzynarodowy. 22.30 Tel. Informator Wydawniczy. 22.50 DT — Echa dnia. 23.10 J. ang. (9).

Środa 4 I — 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Zderzenie" (1) — film radz. 10.30 Domator. 12.00 Chem. kl. VII. 12.50 Hist. kl. III lic. 13.30 TTR — s. I Mat. 14.00 TTR — s. I J. pol. 15.25 NURT. 15.50 Pr. dnia i DT — Wiad. 15.55 Los. Ex. i Super Lotka. 16.05 W świecie ciszy. 16.25 „Scena TDC". 16.50 „Wyprawy prof. Ciekawskiego". 17.15 Teleexpress. 17.30 Studio Sport. 18.20 Dawniej niż wczoraj — Archiwum XX wieku. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Sejmowe spotkania. 19.30 Dziennik. 20.05 Zwierciadło czasu: „Taką mnie zapamiętajcie" — film radz. 22.20 Film dok. 22.45 DT — Echa dnia. 23.05 J. ros. (10).

Czwartek 5 I — 8.05 Hist. kl. VI. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Dempsey i Makepeace na tropie" (6) — serial ang. 10.15 Domator. 11.10 Przysp. obronne, kl. VIII i I lic. 12.50 J. pol. kl. I lic. 13.30 TTR — s. III Hist. 14.00 TTR — s. III Prod. zwierz. 15.00 Powt. przed maturą: J. pol. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.25 Kwant. 17.15 Teleexpress. 17.30 Patrol. 17.55 „Obca klasowo" — film dok. 18.20 Sonda. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 „Teraz" — tyg. gosp. 19.30 Dziennik. 20.05 „Dempsey i Makepeace na tropie" (6) — serial krym. ang. 21.00 Pegaz. 21.50 Polityka, politycy. 22.45 DT — Echa dnia. 23.05 J. franc. (10).

Bielsk Podl. Ucieczka w noc — USA 2—3. Dzieci gorszego Boga — USA 4—8.

Czeremcha W zawieszeniu — pol. 4. Obl-Obo — pol. 7—8.

Hajnówka Rok spokojnego słońca — pol. 3—4. Pogańska madonna — węg. 5—6.

Michałowo Piraci — tun. 3—5. Opowieść Harleya — pol. 7—8.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль: новы	Стыль: стары	Святы, імяніны		Сонца усх.-зах.	Месяц усх.-зах.
нядзеля	1	19	Новы Год, Мечыслава	Цімафея, Рыгора	7.45-15.34	0.56-11.06
панядзелак	2	20	Ізыдара, Макара	Ігнація, Данілы	7.45-15.36	2.10-11.19
аўторак	3	21	Дануты, Генавефы	Юльяніі, Пракопа	7.45-15.37	3.27-11.37
серада	4	22	Тытуса, Яўгенія	Анастасіі, Феадота	7.44-15.38	4.46-12.02
чацвер	5	23	Эдварда, Шымана	Паўла, Ніфанта	7.44-15.39	6.03-12.39
пятніца	6	24	*Трох Каралёў*	*Куцця.* Яўгінні	7.44-15.40	7.11-13.34
субота	7	25	Юліі, Люцыяна	*Раждэкаство Хрыстова*	7.43-15.42	8.03-14.48

ДА ЎВАГІ ЧЫТАЧОЎ!

У 1989 годзе нашым шаноўным чытачам будзем прапанаваць:

— матэрыялы з розных галін жыцця беларускай грамадскасці ў ПНР,

— літаратурныя творы „белавежцаў" — беларускіх літаратараў, пражываючых у Польшчы,

— рэпартажы і інфармацыі аб грамадскім і культурным жыцці ў ПНР і БССР,

— інтэрв'ю з віднымі дзеячамі беларускай культуры, літаратуры і навукі,

— паэтычныя спробы нашых чытачоў з БССР і іншых краін,

— нарысы пра эміграцыйную беларускую літаратуру,

— успаміны Юльяны Вітан-Дубяйкоўскай пра апошнія дні жыцця Івана Луцкевіча,

— фрагменты не друкаванага дагэтуль гістарычнага матэрыяла „Кароткі нарыс па беларускаму пытанню", апрацаванага па загаду польскага Генштаба ў 1928 годзе,

— пастаянныя рубрыкі і іншыя цікавыя матэрыялы.

РЭДАКЦЫЯ

Як на Беларусі з „казой" хадзілі ● Зварот Камітэта пабудовы Беларускага музея ў Гайнаўцы ● Беларускі эміграцыйны друк ● Юбілей беларускага хору ў Мелешках ● Белавежскі мастацкі пленер ● Пільныя справы школы ў Нараўцы ● Наладжваецца сувязь паміж Беластокам і Таронта ● Вісяць яйца ў Рафала ● Царква ў Дубінах ● Гутаркі аб мове ● Практычныя парады ● Гмінныя навіны ● Зорка ● Гумар ● Песня „А ў лесе, у гушчары".

(Працяг са стар. 7)

ШЛЯХАМ ГАДОЎ

Юрыя, другі — Вітаўт пустошыў Разанскае княства. Хоць праз некалькі год такой барацьбы, выкарыстаўшы часовае паслабленне Вітаўта, князю Юрыю Святаслававічу ўдалося захапіць Смаленшчыну, але не на доўга. У 1404 годзе Вітаўт значнымі сіламі і ў выніку працяглай аблогі і штурмаў канчаткова здабыў Смаленск. Як адзначае той жа летапіс „Гараджане не змаглі стрываць у горадзе голаду і ад знямогі ды стомы Смаленск аддалі Вітаўту... месяца чэрвеня 26 дзень, у чацвер". Такім чынам славуты старажытны горад крывічоў з таго часу на некалькі стагоддзяў стаў магутнай астояй Старабеларускай дзяржавы, выдатным яе гаспадарчым і культурным асяродкам.

Гэта адзін з прыкладаў збірання Вітаўтам усходнеславянскіх земель і будавання сапраўды **Вялікага** княства Літоўскага. Ці заўсёды ўдачліва? Не. Але пра тое іншым разам.

Мікола Гайдук

ЗАПРАШАЕМ НА БАЛЬ!

Праўленне Варшаўскага аддзела БГКТ, як кожны год, арганізуе навагоднюю сустрэчу беларусаў у залах Палаца культуры і навукі ў Варшаве. Баль пачнецца 14 студзеня 1989 г. а гадз. 21.30, а закончыцца 15 студзеня 1989 г. а 6 гадзіне. Білеты прадаюцца ў бюро Аддзела ў Варшаве, вул. Старасцінская 1-Б у гадз. 17—20 у днях: 2—6 студзеня 1989 г. Дэталёвыя інфармацыі — тэл. 48-30-61.

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба пасылаць на такі адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5018-24325-151-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5018-24325-151-6201.

Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

2132. а. Уладзіслаў Чарняўскі (Вішнева, БССР) — 5000 зл.
2133. Гмінны кааператыў „Сялянская самадапамога" ў Орлі — 21000 зл.
2134. Іван Рыгаровіч (Гайнаўка) — 2000 зл.
2135. Генрык Берніковіч (Гіжыцка) — 500 зл.
2136. Самаўправа жыхароў в. Мора — 15000 зл.
2137. Віктар Грыгарук (Дубічы-Асочныя) — 500 зл.
2138. Іалянта Грыгарук (Дубічы-Асочныя) — 500 зл.
2139. Марыя Данялецкая (Гайнаўка) — 1500 зл.
2140. Удзельнікі экскурсіі цягніком „Дружбы" з Гайнаўкі — 3600 зл.
2141. Самаўправа жыхароў в. Ліпіны (даход з канцэрта Гайнаўскага хору БГКТ) — 20000 зл.
2142. Самаўправа жыхароў в. Новае Ляўкова — 10000 зл.
2143. Юры Зюзя (Варшава) — 3000 зл.
2144. Віктар Какарэка (Гродна) — 3000 зл.

Дзякуем.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валькавыцкая, Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Віктар Рудчык, Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч.

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok skr. poczt. 19
tel. 232-41

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe. 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.

Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty: kwart. 260 zł, półr. 520 zł, rocznie 1040 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach, w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach.
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach, gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28 00-950 Warszawa, skr poczt 12, konto XV O/O i PKO W-wa Nr 1658-2010-45-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę

- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego, oraz cały rok następny;
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego.

Zam. 2132/88 r. Nakład 27.000. E-7.

СТУДЗЕНЬ

1	**19**	**Н**	**Новы Год**
2	20	П	Ігната
3	21	А	Улляны
4	22	С	Анастассі
5	23	Ч	Паўла
6	24	П	*Куцця*
7	25	С	*Раждж. Хрыст.*
8	**26**	**Н**	**Саб. Пр. Баг.**
9	27	П	Сцяпана
10	28	А	Давіда
11	29	С	Марка
12	30	Ч	Аніссі
13	31	П	*Шчодры Вечар*
14	1	С	*Новы Год*
15	**2**	**Н**	**Сяргея**
16	3	П	Малахіі
17	4	А	Афанасія
18	5	С	Кущця
19	6	Ч	*Хрышч. Гасп.*
20	7	П	*Іаана Хрысц.*
21	8	С	Георгія
22	**9**	**Н**	**Філіпа**
23	10	П	Грыгора
24	11	А	Міхала
25	12	С	Таццяны
26	13	Ч	Якава
27	14	П	Ніны
28	15	С	Прахора
29	**16**	**Н**	**Леанілы**
30	17	П	Антонія
31	18	А	Афанасія

ЛЮТЫ

1	19	С	Арсенія
2	20	Ч	Яўфіма
3	21	П	Яўгена
4	22	С	Лявонція
5	**23**	**Н**	**Генадзя**
6	24	П	Ксенні
7	25	А	*Грыгора Баг.*
8	26	С	Аркадзя
9	27	Ч	*Іаана Залат.*
10	28	П	Яфрэма
11	29	С	Ігната
12	**30**	**Н**	**Трох Свяц.**
13	31	П	Кіры
14	1	А	Трыфана
15	2	С	*Грамніцы*
16	3	Ч	Сымона
17	4	П	Сідара
18	5	С	Агаты
19	**6**	**Н**	**Хрысціны**
20	7	П	Лукі
21	8	А	Саввы
22	9	С	Нікіфара
23	10	Ч	Дз. Сав. Арміі
24	11	П	Усевалада
25	12	С	Аляксея
26	**13**	**Н**	**Святланы**
27	14	П	Кірылы
28	15	А	Анісіма

САКАВІК

1	16	С	Памфіла
2	17	Ч	Рамана
3	18	П	Льва
4	19	С	Яўгена
5	**20**	**Н**	**Мясапусная**
6	21	П	Цімафея
7	22	А	Афанасія
8	23	С	*Дз. Жанчын*
9	24	Ч	Эразма
10	25	П	Тараса
11	26	С	Севасціяна
12	**27**	**Н**	**Сырапусная**
13	28	П	Васілія
14	1	А	Антаніны
15	2	С	Арсенія
16	3	Ч	Кляонікі
17	4	П	Вячаслава
18	5	С	Іраіды
19	**6**	**Н**	**Канстанціна**
20	7	П	Яўгена
21	8	А	Феафілакта
22	9	С	*40 мучанікаў*
23	10	Ч	Лявона
24	11	П	Георгія
25	12	С	Феафана
26	**13**	**Н**	**Валікдзень**
27	**14**	**П**	**Расціслава**
28	15	А	Аляксандра
29	16	С	Юльяна
30	17	Ч	Аляксея
31	18	П	Кірылы

КРАСАВІК

1	19	С	Смален. ік. БМ
2	**20**	**Н**	**Сяргея**
3	21	П	Якава
4	22	А	Васілія
5	23	С	Лідзіі
6	24	Ч	Сцяпана
7	25	П	*Благав. ПДМ*
8	26	С	Анны, Алы
9	**27**	**Н**	**Іаана**
10	28	П	Іларыёна
11	29	А	Марка
12	30	С	Марыі
13	31	Ч	Апалона
14	1	П	Макара
15	2	С	Ціта
16	**3**	**Н**	**Мікіты**
17	4	П	Іосіфа
18	5	А	Платона
19	6	С	Мяфодзія
20	7	Ч	Георгія
21	8	П	Ірадзівона
22	9	С	Вадзіма
23	**10**	**Н**	**Вербніца**
24	11	П	Марцыяна
25	12	А	Давіда
26	13	С	Арцямона
27	14	Ч	Вілен. ік. БМ
28	15	П	Анастассі
29	16	С	Галіны
30	**17**	**Н**	**Валікдзень**

МАЙ

1	**18**	**П**	**Свята Працы**
2	19	А	*Радаўніца*
3	20	С	*Гаўрыілы Забл.*
4	21	Ч	Кандрата
5	22	П	Клімента
6	23	С	*Юрыя*
7	**24**	**Н**	**Фамы**
8	25	П	Сільвестра
9	26	А	Дз. Перамогі
10	27	С	Сцяпана
11	28	Ч	Кірылы Тур.
12	29	П	Мемнона
13	30	С	Якава
14	**1**	**Н**	**Тамары**
15	2	П	Барыса
16	3	А	Феадосія
17	4	С	Пелагеі
18	5	Ч	Ірыны
19	6	П	Іова
20	7	С	Ніла
21	**8**	**Н**	**Іаана Баг.**
22	9	П	*Мікалая*
23	10	А	Таісы
24	11	С	*Прапалавенне*
25	**12**	**Ч**	**Божае Цела**
26	13	П	Аляксандра
27	14	С	Сідара
28	**15**	**Н**	**Пахома**
29	16	П	Фёдара
30	17	А	Андроніка
31	18	С	Клаўдзіі

ЧЭРВЕНЬ

1	19	Ч	Дз. Дзіцяці
2	20	П	Аляксандры
3	21	С	Ялены
4	**22**	**Н**	**Васіліска**
5	23	П	Ефрасінні Пол.
6	24	А	Мялеція
7	25	С	Іаана
8	26	Ч	*Ушэсце*
9	27	П	Феадоры
10	28	С	Мікіты
11	**29**	**Н**	**Аляксандра**
12	30	П	Рамана
13	31	А	Ермія
14	1	С	Юстына
15	2	Ч	Нікіфара
16	3	П	Юльяна
17	4	С	Марфы
18	**5**	**Н**	**Тройца**
19	6	П	*Св. духаў дз.*
20	7	А	Клаўдзія
21	8	С	Фёдара
22	9	Ч	Марыі
23	10	П	Антаніны
24	11	С	Варфаламея
25	**12**	**Н**	**Ануфрыя**
26	13	П	Анны
27	14	А	Мсціслава
28	15	С	Мадэста
29	16	Ч	Ціхана
30	17	П	Мануіла

ЛІПЕНЬ

1	18	С	Лявонція
2	**19**	**Н**	**Іуды**
3	20	П	Іны
4	21	А	Юльяна
5	22	С	Галакціёна
6	23	Ч	Германа
7	24	П	*Іаана Хр.*
8	25	С	Фяўронні
9	**26**	**Н**	**Давіда**
10	27	П	Іаанны
11	28	А	Сяргея
12	29	С	*Пятра*
13	30	Ч	*12 апосталаў*
14	1	П	Кузьмы
15	2	С	Ювеналія
16	**3**	**Н**	**Анатоля**
17	4	П	Андрэя
18	5	А	Анны
19	6	С	Улляны
20	7	Ч	Фамы
21	8	П	Пракопа
22	**9**	**С**	**Св. Адраджэн.**
23	**10**	**Н**	**Антонія**
24	11	П	Ольгі
25	12	А	Міхала
26	13	С	Гаўрыіла
27	14	Ч	Анісіма
28	15	П	*Уладзіміра*
29	16	С	Аляўціны
30	**17**	**Н**	**Марыны**
31	18	П	Емільяны

ЖНІВЕНЬ

1	19	А	Макрыны
2	20	С	*Ільі*
3	21	Ч	Сымона
4	22	П	Марыі
5	23	С	Апалінара
6	**24**	**Н**	**Барыса**
7	25	П	*Анны*
8	26	А	Параскевы
9	27	С	Панцеляймона
10	28	Ч	Прахора
11	29	П	Серафімы
12	30	С	Валянціна
13	**31**	**Н**	**Юліты**
14	1	П	Маккавеяў
15	2	А	Сцяпана
16	3	С	Антонія
17	4	Ч	Канстанціна
18	5	П	Нонны
19	6	С	*Спаса*
20	**7**	**Н**	**Дамеція**
21	8	П	Грыгорыя
22	9	А	Дзімітра
23	10	С	Рамана
24	11	Ч	Сасанны
25	12	П	Аляксандра
26	13	С	Ірынея
27	**14**	**Н**	**Міхея**
28	15	П	*Успенне БМ*
29	16	А	Дзяміда
30	17	С	Мірона
31	18	Ч	Серапіёна

ВЕРАСЕНЬ

1	19	П	Андрэя
2	20	С	Самуіла
3	**21**	**Н**	**Фадзея**
4	22	П	Яўлаллі
5	23	А	Калініка
6	24	С	Арсенія
7	25	Ч	Варфаламея
8	26	П	Наталлі
9	27	С	Пімена
10	**28**	**Н**	**Майсея**
11	29	П	*Усяч. гал. І. Хр.*
12	30	А	Аляксандра
13	31	С	Генадзя
14	1	Ч	Сымона
15	2	П	Маманта
16	3	С	Васілісы
17	**4**	**Н**	**Афанасія Брэсц.**
18	5	П	Раісы
19	6	А	Міхала
20	7	С	Анісіфара
21	8	Ч	*Раждж. ПДМ*
22	9	П	Якіма
23	10	С	Паўла
24	**11**	**Н**	**Германа**
25	12	П	Юльяна
26	13	А	Карніла
27	14	С	*Уздзв. Кр. Гасп.*
28	15	Ч	Мікіты
29	16	П	Людмілы
30	17	С	Веры

КАСТРЫЧНІК

1	**18**	**Н**	**Соф'і**
2	19	П	Канстанціна
3	20	А	Алега
4	21	С	Кандрата
5	22	Ч	Іоны
6	23	П	Іраіды
7	24	С	Уладзіслава
8	**25**	**Н**	**Дзімітра**
9	26	П	*Іаана Баг.*
10	27	А	Марка
11	28	С	Вячаслава
12	29	Ч	Дз. Войск. Польш.
13	30	П	Міхала
14	1	С	*Пакроў БМ*
15	**2**	**Н**	**Юстыны**
16	3	П	Дзяніса
17	4	А	Веранікі
18	5	С	Іераміі
19	6	Ч	Фамы
20	7	П	Сяргея
21	8	С	Таісы
22	**9**	**Н**	**Якава**
23	10	П	Яўлампія
24	11	А	Зінаіды
25	12	С	Марціна
26	13	Ч	Веніяміна
27	14	П	*Параскевы*
28	15	С	Яфіма
29	**16**	**Н**	**Лонгіна**
30	17	П	Андрэя
31	18	А	Лукі

ЛІСТАПАД

1	**19**	**С**	**Дз. Памерлых**
2	20	Ч	Арцёма
3	21	П	Іларыёна
4	22	С	Елізаветы
5	**23**	**Н**	**Ігната**
6	24	П	Арсенія
7	25	А	Вял. Кастр. рэв.
8	26	С	Дзімітра
9	27	Ч	Нестара
10	28	П	Неанілы
11	29	С	Анастассі
12	**30**	**Н**	**Марцыяна**
13	31	П	Нікадзіма
14	1	А	*Кузьмы*
15	2	С	Афоніі
16	3	Ч	Іосіфа
17	4	П	Нікандра
18	5	С	Галакціёна
19	**6**	**Н**	**Аляксандры**
20	7	П	Фядота
21	8	А	*Міхала Арх.*
22	9	С	Анісіфара
23	10	Ч	Радзівона
24	11	П	Віктара
25	12	С	Ніла
26	**13**	**Н**	**Іаана Залат.**
27	14	П	Філіпа
28	15	А	Гурыя
29	16	С	Мацвея
30	17	Ч	Ніканa

СНЕЖАНЬ

1	18	П	Платона
2	19	С	Варлаама
3	**20**	**Н**	**Анатоля**
4	21	П	*Увядзенне ПДМ*
5	**22**	**А**	**Валерыяна**
6	23	С	*Ал-дра Неўск.*
7	**24**	**Ч**	***Кацярыны***
8	25	П	Клімента
9	26	С	Інакенція
10	**27**	**Н**	**Якава**
11	28	П	Сцяпана
12	29	А	Нектарыя
13	30	С	*Андрэя*
14	1	Ч	Ананія
15	2	П	Афанасія
16	3	С	Сафоніі
17	**4**	**Н**	**Варвары**
18	5	П	Саввы
19	6	А	*Мікалая*
20	7	С	Амвросія
21	8	Ч	Кесара
22	9	П	Анны
23	10	С	Ангеліны
24	**11**	**Н**	**Лукі**
25	**12**	**П**	**Божае Нарадж.**
26	13	А	Яўгена
27	14	С	Апалона
28	15	Ч	Паўла
29	16	П	Феафанні
30	17	С	Данілы
31	**18**	**Н**	**Зоі**